

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET
1984
JÚNIUS

KERÉNYI GRÁCIA

Élet-ünnep

Egyfelvonásos mesejáték három képben

Személyek:

ÖREGASSZONY
PÉTER
ÁBRIS   fiai
JÁNOS
EGYIK MUNDÉROS, tiszta
MÁSİK MUNDÉROS, közlegény
SZÓKE   LÁNY
BARNA   LÁNY
GÁBRIS, kisfiú

ELSŐ KÉP

Szín: lankás táj, középütt fa, előtte sírdomb, egyszerű, szokványos kereszt-fejével. Jobbra és balra sík terület, balközépen és jobbközépen néhány cserje. A szereplők négyfelől jöhetnek be: jobbról, balról, jobb-középről és balközépről. A „jobb” és „bal” megjelölés a nézőtér felől értendő.

Öregasszony jön be, jobbról, feketében: ráncos szoknya, vállán, fején kendő. Kezében fonott gyékény-szatyor. Odamegy a sírhoz, szatyrából befőttésüveget vesz elő, virágot és palackban vizet. Először vizet önt a befőttésüvegbe, azután beleállítja a virágcsokrot: sírra való virág legyen, fehér, sárga; elhelyezi a fejfa tövében, rendezgeti, közben motyog, magában illetve a virághoz beszél

ÖREGASSZONY Még egy picinkét jobbra. Ejnye, ne bukj előre. Így.

Labda repül be balról, piros, fehér pettyekkel. Épp a sírdomb közepére esik. Az öregasszony feje megmozdul, kicsit balra fordul. Szóke kisfiú szalad be, 6-7 éves, körülnéz, keresi a labdáját

KISFIÚ Nem látta a labdámat?

ÖREGASSZONY (fölvesszi, feléje nyújtja a labdát) Dehogynem.

Itt van e.

KISFIÚ (kissé csodálkozva) Visszaadja? ÖREGASSZONY Már mért ne adnám vissza? Hisz a te labdád.

KISFIÚ A fiúk nem akarták visszaadni. Azért dobták ilyen messzire. (Picit gondolkodik) A néni ez a sír?
ÖREGASSZONY Én még élek, gyerekeim. A sír mindig a halotté.

KISFIÚ De az a halott, aki ebben a sírban van, a nénié?
ÖREGASSZONY A halott már a földé. Meg a jó Istené. KISFIÚ De a néni hozta ezt a virágot? ÖREGASSZONY Én hoztam, gyerekeim.

KISFIÚ A néni férje ez a halott?

ÖREGASSZONY A boldogult uram a temetőben fekszik, Isten nyugosztalja.

KISFIÚ De ismerte a néni ezt a halottat? ÖREGASSZONY Nem tudom, gyerekecském. Lehet, hogy ismertem. Sokan haltak meg akkoriban. Nagy csatározások voltak itt a határban.

KISFIÚ A hazáért haltak meg?

ÖREGASSZONY Azt szokták mondani. A hazáért és a szabadságért. Őlnek és halnak.

KISFIÚ A néni idevaló?

ÖREGASSZONY (jobb fele mutat) Ide, a faluba. Hát te?

KISFIÚ (bal fele mutat) Én meg ide, a városba. (Kis gondolkodás után) A néni magyar?

ÖREGASSZONY Idevaló vagyok, gyerekeim.

KISFIÚ Én is magyar vagyok. Tudja a néni azt a verset? (Szaval)

Magyar vagyok, magyar,*
magyarnak születtem,
magyar nótát dalolt
a dajka felettem.
Magyarul tanított
imádkozni anyám,
és szeretni téged,
gyönyörű szép hazám.

ÖREGASSZONY (tündöve) Mink is tanultuk ezt a verset. De az rég volt. Az iskolában tanultad?

KISFIÚ Nem, hanem a nagytól. Az iskolában nem tanulunk verseket, csak elemzünk. (Kis gondolkodás után) A néni azért hoz virágot erre a sírra, mert ez a halott a hazáért halt meg?

ÖREGASSZONY Azért hozok virágot erre a sírra, mert nem tudom, ki fia nyugszik itt, és az édesanyja nem hoz virágot.

KISFIÚ A néninek nincs fia?

ÖREGASSZONY De van. (Kis szünet után) Három is. KISFIÚ Hogy hívják őket?

ÖREGASSZONY Péter, Ábris és János.

KISFIÚ Engem pedig Gábrisnak hívnak! ÖREGASSZONY Honnan szerezte ilyen falusi nevet? KISFIÚ A nagyfi találta ki. Kovács Gábril. Ugye szép?

ÖREGASSZONY Csak nem Gábril arkangyalról? KISFIÚ De igen. Mert Gyümölcsoltó Boldogasszony-

kor születtem. Március huszonötödikén. (Nevet) De az iskolában a tanító bácsi nem tudja, mi az az arkangyal. Apu se tudja.

ÖREGASSZONY Vannak testvéreid?

KISFIÚ Nincsenek, mert anyu nagyon beteg - volt, amikor születtem. (Közelebb húzódva, bizalmasan) A fiúk se tudják, mi az arkangyal, azért akarják elvenni a labdámat. (Kis gondolkodás után) A néni fiai mekkorák?

ÖREGASSZONY Nagyon.

KISFIÚ És unokái is vannak?

ÖREGASSZONY Vannak, hála a jó Istennek. (Más hangon) Nem kéne már hazamennem? Ha az én onkám ilyen sokáig elmaradna, aggódnék érte. KISFIÚ (élénken) Ja, igaza van a néninek, már szaladok is. Majd újra eljövök. Kezicsókolom!
ÖREGASSZONY Isten éltesse, gyerekeim.

* Ha a darabot más nyelven játsszák, a kisfiú nemzetisége és a vers is eszerint módosítandó, pl. lengyelül: „Kto ty jeste? Polak maly . . .” stb.

A Kisfiú a labdával balra kiszalad. Az öregasszony megint igazgatja egy kicsit a virágot, azután az eget nézi

Alighanem eső lesz.

Bedugaszolja az üres palackot, szatyrába helyezi, menni készül. Jobbközép felől két Mundéros jelenik meg, szürkészöld fantázia-egyenruhában, vállukon puska. Az Egyiken afféle tisztí kalap, amelyet a magyar királyi hadseregben hordtak, a Másikon tábori csákó. Vállukon puska

EGYIK (szalutál) Jó napot kívánok. Erőt, egészséget.

ÖREGASSZONY Erőt, egészséget.

EGYIK Kérem tisztelettel a személyazonossági igazolványát.

ÖREGASSZONY Micsodát?

MÁSIK A személyazonossági igazolványát kéri a kapitány úr.

ÖREGASSZONY (gondolkodik) Azt a könyvecskét gondolják, amit az őrök úr hozott?

Egyik és Másik összenéz, örvendezve

EGYIK Azt bizony, öreganyám.

ÖREGASSZONY Odahaza van, a ládafiában. Mert azt mondta az őrök úr, örözzem jól.

MÁSIK Igazat mondott az őrök úr, de az igazolvány-nak mindig magánál kell lenni.

ÖREGASSZONY Hogy örözhetném, ha mindig nálam van? Beköthetem a szoknyám korcába, de kiptoyog, ha lehajulok gyomlálni, vagy magot szórok a tyúkoknak.

EGYIK Ha a ház körül fáradozik, a kertben, akkor nem kell magánál tartani, de ha kijön a határba, akkor már igen.

ÖREGASSZONY Köszönöm a kedvességét. hogy meg-mondta.

EGYIK De nem addig van az. Mert hogy nincs magánál, büntetést kell fizetni.

ÖREGASSZONY Ne mókázzon már, miből fizetnék büntetést? Nincs nálam a bukszám.

EGYIK Akkor visszakisérjük a faluba.

ÖREGASSZONY Jaj Istenem, csak nem tesznek velem ilyen csúfságot, hogy puskával kisérjenek, szégyenszemre.

EGYIK (zordan) Miért szégyenszemre? Azért hordunk puskát, mert a haza meg a jog védői vagyunk. MÁSIK Az emberségért.

EGYIK Az emberségért.

MÁSIK Az emberségességért.

ÖREGASSZONY Tudom én, vitéz urak, de ne birizgáljanak, az Isten áldja meg magukat. Hiszen csak épp kiszaladtam ide a sírhoz, virágot hoztam.

EGYIK. (észbe kap) Micsoda? Virágot, erre a sírra? Hiszen ez a sír nem mihozzánk tartozik, hanem (balra mutat) amoda. A városhoz.

ÖREGASSZONY Már hogy tartoznék oda? Mindig is a mi falunk határában volt.

MÁSIK (oktatóan) Nem olvas újságot, öreganyám. Benne volt az újságban, hogy október elsejétől fogva (öt lépést tesz a sírdombtól jobb felé, és vonalat húz a levegőben) itt a falu határa. (Főlvész a földről egy cölöpöt, amit eddig senki se vett észre, és be-szúrja) Ez már a város területe.

ÖREGASSZONY Nem érdekel az engem, vitéz urak.

Én ehhez a sírhoz járok, móte a két fiam elment. EGYIK (gyanakodva) Hova mentek el a fiait? ÖREGASSZONY Világgá. Az egyik, a Péter, piktoit

lett, a másik, az Ábris, olyan mundért visel, mint maguk.

EGYIK Ilyen mundért, azt mondja? (Percnyi gondolkodás után) Most még ez egyszer elengedjük a büntetést, de jegyezze meg jól, hogy személyazonossági igazolvány nélkül nem hagyhatja el a portáját. Es ide ne jöjjön többet, mert ez tiltott határátlépés.

ÖREGASSZONY De hiszen a vitéz urak is itt vannak.

MÁSIK Nekünk egyezményünk van a várossal a ha-társáv kölcsönös ellenőrzésére. (Észbe kap) De ez nem magára tartozik.

EGYIK Menjen szépen haza.

ÖREGASSZONY Én akár el is mehetek. Isten éltesse magukat. (Még egy kicsit toporog) Tudják mit? Sütők rétest estére, térjenek be hozzám. A Kurtaszegen lakom, balra a harmadik házban. Hiszen az én Abrisomnak is ilyen mundérja van.

EGYIK és MÁSIK (összenéznek) Jól van, öreganyám, majd sort kerítünk rá.

Az öregasszony a szatyrával jobbra kimegy.

A két Mundéros hirtelen egymás mellé áll, szalutál, aztán keményen odavágott léptekkel járkálni kezd balra-jobbra; közben énekelnek:

Sárgarépa, paszternák,
most jönnek a katonák.
Aki nem lép egyszerre,
nem kap rétest estére.

Függöny le

MÁSODIK KÉP

Szín: ugyanaz. Balról két lány jön be, az egyik Szőke, a másik Barna. Sötétkék szoknya van rajtuk és matrözblúz, a Szőke vállán tarisznya lóg, a Barna vállán nagyméretű vadásztáska féle. Jó lenne, ha nem színésznők játszanák őket, hanem valódi bakfisok. A Bar-na hosszú haja kibontva borul a vállára, a Szőke két hosszú copfja hátra van fonva, s a Barna két kézzel, gyeplőszerűen fogja őket; így masíroznak be, elől a Szőke, hátul a Barna, magasra emelt térdekkel, s köz-ben énekelnek

SZŐKE LÁNY ÉS BARNA LÁNY

Fel, fel, vitézek a csatára,
a szent szabadság oltalmára.
Mennydörög az ágyú, csattog a kard, ez
lelkesíti csatára a magyart!

A sírdombhoz érve körülmasírozzák -- a fát is, mögéje kerülve --, azután visszaérve a sír elé, hirtelen lazítanak, a Barna elengedi a Szőke haját

SZŐKE LÁNY Ez is megvolna.

BARNA LÁNY Most mit csinálunk?

SZŐKE, LÁNY Leülünk ide. (Tarisznyájából eléggé nagy méretű, rózsás mintájú kasmirkendőt vesz elő, leteríti a földre, a sírdomb elé)

BARNA LÁNY Törökülésben kényelmetlen.

SZŐKE LÁNY (letérdel a tarisznyája mellé, dobozt vesz ki belőle) Jó jellemfejlesztő gyakorlat. (Elneveti magát) Valld be, Iza, attól félsz, hogy esetlenül nézel ki törökülésben, mert titokban reménykedsz, hát-ha gavallérok jönnek erre.

BARNA LÁNY (letérdel, kicsit sarkára ülve; táskájából fésűt és tükröt vesz elő, a tükröt a doboz oldalához támasztja, fésűlni kezdi a haját) Bevallom, mert eléggé unalmas gavallér nélkül az élet. Most meg vagy elégedve, Anci?

SZŐKE LÁNY Jópontot kapsz az őszinteségedért.

A Barna befejezte a fésülködést, elteszi a tükröt és a fésűt. A Szőke a dobozból összehajtott papírcsomagot vesz elő

BARNA LÁNY Mit hoztál? SZŐKE LÁNY Mindjárt meglátod.

A csomagban összehajtvva papírbaba-láncok vannak, olyanok, amiket akár tépve, akár kívágvva csinálnak az óvó- és tanító nénik; legyenek jó nagyok, a nézőtér-ről is láthatók, és lassan bontakozzanak ki az össze-hajtogatásból: az egyik barna, a másik lila

BARNA LÁNY (kíváncsian nézi a műveletet) Ez is az ünnephez tartozik?

SZŐKE LÁNY (a dobozból fehér pelenkát vesz elő, leteríti vele a sírdomb elejét; erre a háttérre helyezi a babákat, balra a barnákat, jobbra a lilákat) Naná.

BARNA LÁNY Miért kétfélék?

SZŐKE LÁNY (a barna babaláncra mutat) Ezek az arculköpők, (a lila láncra mutat) és ezek az arcuk-köpöttek.

BARNA LÁNY *(elragadtatva)* Hogy te miket találsz ki ! SZÓKE LÁNY Nem én találom ki. Így van. Választanunk kell, hogy melyik csoportba tartozunk.

BARNA LÁNY Harmadik nincs?

SZÓKE LÁNY *(fejével a sírkereszt felé int)* Csak ott lehet harmadik az ember.

BARNA LÁNY *(néhány pillanatig töpreng)*

SZÓKE LÁNY *(melegebben)* Nem olyan sietős. BARNA LÁNY És miért a városunk felé állítottad a barnákat, és a falu felé a lilákat?

SZÓKE LÁNY Majd megfordítjuk. Az is az ünnephez tartozik. *(Sorra megsimogatja a babákat, amennyire ilyen egysíkú figurákat lehet: előbb a lilákat, azután a barnákat)* Az irány teljesen mindegy.

BARNA LÁNY Anci !

SZÓKE LÁNY Na?

BARNA LÁNY Mindig ilyen szomorú játékokat játszunk?

SZÓKE LÁNY Mit akarsz, igazán vidáman vonultunk be.

Autóberregés hallatszik; a távolból balközépre játék autó gurul be, olyan, mint amibe 4-5 éves gyerekek ülnek, akár a vurstlifélékben. Tisztes távolban áll meg, egy cserjénél. Vászonnadrágos, fehér inges, 3U év körüli férfi száll ki belle, illetve lép a színré, és közeledik a lányokhoz

BARNA LÁNY *(mikor észreveszi, a közeledőt, hirtelen föláll; halkan)* Anci !

SZÓKE LÁNY *(a babákkal volt elfoglalva; most föl-néz)* Mi van, Iza?

PÉTER *(odálép)* Jó reggelt kívánok.

BARNA LÁNY Jó reggelt.

SZÓKE LÁNY Már rég volt reggel.

PÉTER *(bizalmaskodva)* Egy kis iskolakerülés? BARNA LÁNY Ma ünnep van.

PÉTER *(meglepetten)* Honnan tudják'?

SZÓKE LÁNY *(továbbra is a babái mellett térdelve)* Hát onnan, hogy a fuszulyka szára föl-küszött a fára.

BARNA LÁNY És hármat tojott a fürjecske, hejre'yutyutyu. *(Hirtelen a Szókéhez)* Jével írják, vagy ipszilonnal?

PÉTER *(továbbra is kicsit meglepetten, közbeszól)* A fuszulykát vagy a fürjecske?

BARNA LÁNY *(szemrehánón)* A hejre'yutyutyut. PÉTER Szóval jól saccoltam, a hölgyek gimnazisták.

(Észbe kap) Igaz, még be se mutatkoztam ... SZÓKE LÁNY *(közbevág)* Ne siesse el a dolgot. Rá érünk vele.

PÉTER *(kicsit sértődötten)* Ahogy gondolják. *(Közelebb lép a babákhoz)* Mit csinálnak itt tulajdonképpen ? Játsszanak a sírnál ?

BARNA LÁNY *(kicsit kacéran)* És maga mit csinál. itt? Vagy mondjuk úgy: mit keres itt, ahol a madár se jár?

PÉTER Miután a bemutatkozást mellőztük. nem tudom. joguk van-e kérdezősködni. Bár lehet, hogy maguk-nak van igazuk : így könnyebb.

SZÓKE LÁNY Maga is az ünnepre jött.

PÉTER Igen, bár nem tudom, hogy ugyanarra az ünnepre gondolunk-e. *(Kicsit töpreng)* Az igazat meg-vallva, arra kellene magukat kérnem, hogy menje-nek egy kicsit odébb, vagy talán ...

BARNA LÁNY *(közbevág)* Talán maga mehetne el, ha zavarja a társaságunk.

PÉTER Nekem itt találkozóm van.

BARNA LÁNY Randija?

SZÓKE LÁNY *(rendreutasítón)* Randa szó, ne használd.

PÉTER Tulajdonképpen semmi közük hozzá, de mivel szeretném, ha kérésnek eleget tennének és magamra hagynának itt, meg kell őszintén mondanom: a két öcsémet várom ide.

BARNA LÁNY Három fiútestvér? Ez szép !

SZÓKE LÁNY Világgá mentek tíz évvel ezelőtt, és most találkoznak.

PÉTER Honnan tudja? *(Más hangon)* Nem mind a hárman mentünk világgá, csak ketten ...

SZÓKE LÁNY *(megnyugtatón)* Jó kis népmese. Tudja mit? Mi addig ködsapkába bújunk, vagyis elbújunk a fa mögé, de mindent látunk és hallunk. *(Kezdi összehajtogatni a babákat, berakja őket a dobozba)* Addig felfüggesztjük a mi ünnepünket. *(Összehajtja a pelenkát és a kendőt, a dobozzal együtt berakja a tarisznyájába)*

PÉTER *(közben, a lányokhoz)* Nem bánom, De csend-ben legyenek !

A két lány, a Szóke és a Barna, leül a fa mögé a földre; a háttérben jobbközépről biciklista közeledik. Ábris leszáll a biciklijéről, olyan mundérban van, mint az első képbeliek; a biciklit jobboldalt egy cserjéhez támasztja. Péter odalép a középső fához, törzséből kihúzza egy kést; rozsdás, esetleg csöpög róla a vér

ÁBRIS *(épp odaér, gyalog)* Erőt, egészséget. *(Megcsókolja Pétert kétfelől)*

PÉTER *(kicsit eltartja jobb kezével oldalt a kést, hogy meg ne dőlje az öccsét)* Szevasz, öreg fiú.

ÁBRIS Mit nézel?

PÉTER *(mutatja a kést)* Gyilkoltál, öcsém?

ÁBRIS *(halkan)* A fiamat.

PÉTER *(járásként kezd föl-alá)* Megölted ?

ÁBRIS *(katonai pihenő állásban)* Én vagyok a gyilkosa.

PÉTER Parancsot kaptál?

ÁBRIS Hogy minden tíz éven aluli gyereket ölünk meg. Mert túlnépesedik a föld.

PÉTER Mindig szófogadó voltál. Apánk szavát is megfogadtad.

ÁBRIS De aztán meggondolta a Nagy Főnök. Beérte a kutyákkal meg a macskákkal.

PÉTER És a fiaddal mi lett?

ÁBRIS Azóta élőhalott. *(Kis szünet)* Dugdosta a Cirmost, küldte ki a kenderesbe a Bodrit, de az csak nem bűjt el, a kezemet nyaldosta. Az asszony próbálta kövel dobálni, de a gyerek attól is odavolt. *(Pálincásbutykoszt vesz elő az oldalzsebéből, kínálja Pétert: az a fejével nemet int. Ábris jót húz a butykoszból. Mentegetőzve)* Nem lehetett mit tenni, benne volt a parancsban, hogy a saját jószágunkkal kell kezdeni. Sára a gyereket dugta volna el, hogy ne lássa, de ő végig akarta nézni. Falfehér volt. Aztán összeesett ... *(Legyint)* Mért nem iszol?

PÉTER *(halkan)* Sokat ittam azelőtt. Míg festettem. De aztán beláttam, hogy össze kell szedném magam. Nem vagyok művész, kár a benzinért. Most a reklám szakmában dolgozom, jól keresek ... *(Órájára néz)* János késik.

ÁBRIS *(megint húz a butykoszból)* Él, ha az élet, hogy az anyja eteti, itatja, pelenkázza a kiléncéves nagy gyereket ... de csak hebeg, egy értelmes szót se mond, néha meg vinnyogni kend, mint a Bodri, nyávog, mint a Cirmos, amikor a nyakát nyiszáltam ... Megöltém.

PÉTER A Vízöntő jegyében születtem, hát akkor mi-nek nyakaljam a bort meg a pálinkát. *(Mosolyogva)* A Vízöntők függetlenek, és manapság csak az független, akinek sok a pénze.

JÁNOS *(jobb felől jön, szűk fekete nadrágban, csizmában, hímzett ingben)* Isten éltessen benneteket. PÉTER, ÁBRIS *(együtt)* Isten éltessen, öcsém! *(Oda-lépnek hozzá, megcsókolják egymást)*

JÁNOS Szép, hogy nem feledkeztetek meg a mai napról.

PÉTER *(tréfásan)* Már attól féltem, te feledkeztél meg, hogy ilyen késve érkeztél.

ÁBRIS Azt szokták mondani, mindig az késik, aki a legközelebről jön.

JÁNOS Megbetegedett a csitkó, el kellett mennem a lódoktorért.

PÉTER *(kérdő hangon)* Édesanyánk?

JÁNOS Sűti a rétest az ünnepre. *(Kis csend)* Nagyon vár benneteket. *(A színpad előterébe lép, a két bátyja is)* Csak meg ne szomorítsátok.

PÉTER Én azt hiszem, elégedett lesz, hogy lemondtam a művészi ábrándjaimról. *(Hozzáfűzi)* Meg a pálinkáról.

JÁNOS És te, Abris? Tudod-e, mit mondasz majd először is kedvest, szépet neki, midőn mely bölcsöd ringatá, a kart terjeszti ki?

ÁBRIS Tudja, hogy mundért viselek, hisz édesapánk kívánsága volt. A gyerekről meg hallgatok.

JÁNOS (a sírdombhoz lép) Már kéne friss víz. PÉTER Miféle sír ez?

JÁNOS Itt halt meg egy fiú, amikor a nagy csatározások voltak. Nem lehetett több tizenöt évesnél. Nem volt nála semmiféle igazolvány. (Egyszerűen) Én temettem el.

ÁBRIS A mieink közül való volt, vagy a városból? JÁNOS Ki tudja azt? Gránát tépte szét, nem maradt arca ... Vékonyka volt a keze, és tintás volt a jobb mutatóujja. (Elgondolkozva.) Hozhattam volna vizet.

PÉTER Várj, majd én. (Hátramegy a játék autóhoz, át-látszó üveget hoz, kivesszi a virágokat, és kiönti a vizet a befőttesüvegéből, frissít tőlt a sajátjából, majd visszateszi a virágokat)

A háttérből, jobbközépről két Mundéros közeledik, ugyanazok, akik az első képben: az Egyik és a Másik. Ábris vigyázással merevedik, Péter és János tovább ügyködik a sírnál; a két lány csendesen előbújik és megáll a fa két oldalán, hátát a fatörzsnek támasztva

EGYIK ÉS MÁSIK Erőt, egészséget. (Szalutálnak) ÁBRIS

Erőt, egészséget.

EGYIK Jó, hogy itt van, bajtárs, talán tájékoztatna bennünket. Jelentés érkezett hozzánk, hogy elesett hősünk sírját illetéktelenek gondozzák.

PÉTER Micsoda?

JÁNOS A vitéz urak azt mondták édesanyámnak, hogy (jobb fele mutat) amott van a falunk határa, és ez a sír már a városhoz tartozik.

MÁSIK (kihúzza a határcölöpöt és odébbviszi, a sírtól balra, ötlépésnyire leszúrja a földbe) Úgy látszik, nem olvasnak újságot. Ez a falunk határa.

EGYIK (Jánoshoz) Az ön édesanyja gondozza ezt a sírt?

JÁNOS Édesanyám hordta ide a virágot, de a vitéz urak valamilyen igazolványt kerestek rajta, azért mondtam neki, maradjon otthon.

EGYIK Tisztában vannak azzal, hogy miféle tüntetés ez?

PÉTER (odalép) Miről van szó, kérem?

EGYIK Erről a fehér-sárga virágcsokorról.

PÉTER Mi bajuk vele?

JÁNOS Édesanyám meghívta a vitéz urakat rétesre. EGYIK

Kérem, minket nem lehet meg-vesztegetni! A fehér meg a sárga a klérus színe, ez klerikális propaganda, a mi vértanúnk sírján!

PÉTER Megbolondultak?

BARNA LÁNY (előlép) Én hoztam azt a virágot. SZŐKE

LÁNY (csodálkozva) Te?

EGYIK (most veszi észre a lányokat; megdöbbenve)

Hát ezek meg miféle illetéktelen nőszemélyek? PÉTER A hölgyek semleges területről jöttek, menle-velük van.

MÁSIK. (lelkesen) Le velük!

SZŐKE LÁNY (Péterhez) Hazudjunk rendületlenül? EGYIK (megkönnyebbülten) A semlegesség nem a mi reszortunk.

Balról begurul a fehér pettyes piros labda, utána Gábris szalad be

GÁBRIS (csodálkozva néz körül) Nincs itt az a néni? JÁNOS

Kit keresel, te gyerek?

GÁBRIS El akarom mondani annak a néninek, aki reggel itt volt, hogy megint tanultam a nagytól egy verset. (Szavalva)

A gárdának a jelszavát

Egész világ hangoztatja:

A francia gárda meghal,

Hanem magát meg nem adja.

Nekünk is volt egy jelszavunk,

Lázba jött a honvéd tőle ...

EGYIK MUNDÉROS (szavába vág) Ne szavalj itt, taknyos, nem a városban vagy, kotródj innen!

GÁBRIS (mintha nem hallaná; csodálkozva néz Péterre, Ábrisra és Jánosra) Kik ezek a bácsik? SZŐKE LÁNY (sorra rájuk mutat) Ez Vizöntő Péter, ez Vérontó Ábris, emez meg Földhintő János. PÉTER (a Szőkére néz) Tehát már nem kell bemutatkozunk.

EGYIK MUNDÉROS (Gábrishoz) Kotródj innen, nem hallottad? (A cölöphöz lép) Idáig tart a mi területünk, ez a város határa. Ha még egyszer tilosba lépsz, pórul jársz!

GÁBRIS (fölkapja a labdát, családottan) Kár, hogy nincs itt az a néni. (Lassan kisompolyog balra)

ÁBRIS (összeszedi bátorságát, elmozdul, a Mundérosokhoz, lép) Kérem tisztelettel, itt valami félreértés van. (Zsebéből egy csomag Kent cigarettát vesz elő, megkínálja őket) Édesanyám mindig betartotta a ha-tóság rendeleteit.

EGYIK (elfogadja a cigarettát, rágyújt; megenyhülten) A bajtárs édesanyjáról van szó?

ÁBRIS (érzi, hogy nyeresben van; előveszi a pálinkás-butykost, megkínálja a két Mundérost, sorra isznak) EGYIK MUNDÉROS (ivás előtt) Az emberségért. MÁSIK MUNDÉROS (ivás előtt) Az emberiségért. ÁBRIS (ivás előtt) Az emberségességért. (Zubbonyujjába

törli a száját, bedugaszolja a butykost és mellényzsebébe rejt) Az édesanyánkról. (Péterre és Jánosra mutat, kicsit szégyenlősen) Hárman vagyunk testvérek. (Fejével Péter felé int) A bátyám főosztályvezető. (János felé) Az öcsém földműves.

JÁNOS Édesanyám meghívta a vitéz urakat rétesre. EGYIK (a Másikra néz) Köszönjük, majd este benézünk, de van még itt egy kis dolgunk.

NŐS Várjuk magukat. Péterhez) Gyerünk, bátya. (Ábrishoz) Gyerünk.

PÉTER (a lányokhoz) Holnap találkozunk?

BARNA LÁNY (mosolyogva) Az igazi ünnepnek másodnapja is van.

Péter felemelt kézzel búcsút int nekik, Ábris tiszteleg a Mundérosoknak. Mindketten követik Jánost, jobb-ra ki. A lányok a fához simulnak

EGYIK ÉS MÁSIK (díszlépésben elvonul a sír előtt, egyszer balra, egyszer jobbra, öt-öt lépésnyit. Énekelnek)

Sárgarépa, paszternák,

most jönnek a katonák.

Aki nem lép egyszerre,

nem kap rétest estére.

(Középtt megállva tisztelegnek, majd jobbközép felé, hátra, elvonulnak)

A Szőke és a Barna előrejön a fától, megállnak a sír előtt, kissé bizonytalanul

BARNA LÁNY Nem rakod ki a papirbabákat? SZŐKE LÁNY Mi jutott eszedbe, azzal a virággal? Mindenáron arculkópótt akarsz lenni?

BARNA LÁNY Láthatod, hogy harmadik is lehet az ember.

Földhintő János.

SZŐKE LÁNY Ő műveli a földet, ő áll hozzá (fejével a sír felé int) legközelebb.

BARNA LÁNY Ne rakjuk ki. (Kis csend) Hoztál kenyeret?

SZŐKE LÁNY (bólint, a tarisznyából megint előveszi a pelenkát, a sír elejére teríti, azután kerek cipót vesz elő és ráteszi) Hoztál sót?

BARNA LÁNY (táskájából sót vesz elő, zsebkendőbe kötve; a cipó mellé teszi) Kezdhetjük az ünnepünket.

SZŐKE LÁNY (körülnéz, megpillantja a földön a kést, amit Péter elejtett a nagy ölekezés közepette) Itt a kés, ezzel megszeghetjük.

BARNA LÁNY Véres késsel?

SZŐKE LÁNY

Ártatlanok vére festette meg.

Ne öljetek, elég volt, emberek!

BARNA LÁNY (a sír elé lép)

Kedves halottunk, testvérünk, neked

rendezzük most az élet-ünnepet.

A Szóke fölveszi a cipőt, a késsel keresztet rajzol az aljára, leszel egy pillét, kibontja a sőt és megsózza; azután egy éles mozdulattal belevágja a cipőba fölül-ről, s visszateszi, a késsel együtt, a sirra. A sőt is visszaköti, s elébe teszi. A levágott szeletet kettétöri, s felét a Barnának nyújtja

SZÓKE LÁNY

Arcunkra vesszük a köpéseket,
hisz érettünk ontották véredet.

BARNA LÁNY (átveszi)

Az új asszony hoz sőt és kenyeret:
leszünk mátkáid a mátkád helyett.

SZÓKE LÁNY

Falu küldött vagy város, egyre megy. BARNA
LÁNY (melléje lép, átöleti a vállát) Ne öljetek
többé. Szeressetek!

Mindketten beleharapnak a sós kenyérdarabba, enni kezdik;
közben

lemegy a függöny

HARMADIK KÉP

Szín: ugyanaz, másnap, de nagy változás történt: a sírdomb
szét van hányva, s mellette ott áll kétfelől a két Mundéros,
puskával a vállán, vigyázzban

PETER (jobbról be, a sirtól néhány lépésnyire meg-áll) Mi
történt itt?

MÁSIK (ő áll jobboldalt; Péter felé fordul) Ezt a sirt a földdel
egyenlővé tesszük, ez a parancs.

EGYIK Vigyázzunk, hogy senki ennek a halottnak tiszteletet ne
adjon.

MÁSIK Várjuk a munkásokat, hogy elsimítsák a földet.

ÁBRIS (jobbról jön, mundérban; amazok láttán tiszteleg) Erőt,
egészséget!

EGYIK (tiszteleg) Erőt, egészséget! (Magyarázón) A bajtársnak
megmondhatom: kétségkívül bebizonyosodott, hogy a
halott, akit ide temettek, ellenség; volt. sőt, áruló. A faluból
ment át a városba. Dezertált.

PÉTER (félíg amazokhoz, félíg Ábrishoz) Miért nem hagyják
nyugodni a halottakat?

EGYIK Jelentést kaptunk, hogy itt mindenféle ünnepeket
rendeznek. (Bizalmatlanul) Önök miféle ünnepre jöttek ide?
Miféle évfordulóra?

PÉTER Tíz éve halt meg boldogult édesapánk. Azért jöttünk
el édesanyánkhoz.

MÁSIK (zsebéből papírcsomagot vesz elő, kibontja, rétes van
benne; majszolni kezdi) Jó rétest süt az öregasszony, azt
meg kell adni. (Kis gondolkodás után) Csak kiszárad tőle az
ember torka.

EGYIK (kicsit tetetett szigorúsággal) Szolgálatban vagyunk,
bajtársam.

ÁBRIS (előveszi a butykost, megrázza, lefele fordítja: üres)
Nem tudom megkínálni, már elfogyott. De kap-ni az
Alszege cujkát, a Kosboréknál. Kóstolót is adnak, meg el
is vihetik.

MÁSIK (bizonytalanul) Hát, ha vállalná addig a szolgálatot ...
ÁBRIS (az Egyikre néz) Ha a kapitány úr megengedi...

Péter közben föl-alá jár, cigarettát vesz elő; rágyújt, és nézi,
mi történik.

EGYIK Bajtárs nem a mi századunkhoz tartozik, de hát
kivételesen ... (A Másikhoz) Legalább két üveggel hozzon.

ÁBRIS (megigazgatja a mundérját, begombolkozik, övét
szorosabbra csatolja) Aztán miből áll a szolgálat?

MÁSIK Vigyázni kell a sirra, míg a munkások ide nem érnek.

Ha bárki közeledne a város felől, a ha-tárnál meg kell
állnia. Aki a határvonalat átlépi, agressziót követ el: a
férfiakat lelövi, a nőket be-kíséri az órszobára. (Leveszi
puskáját és átnyújtja Ábrishoz) Az emberséget.

EGYIK Az emberiségért.

ÁBRIS (átveszi, vállára akasztja a puskát) Az ember-
ségességért.

Ábris a Másik helyére áll, az elindul bal felé

MÁSIK Az Alszege, azt mondja?

ÁBRIS Kosboréknál.

PÉTER (közeledik Ábrishoz) Mire jó ez neked? ÁBRIS Vigyázz,
ne gyere ide! Szolgálatban vagyok. PÉTER (kezevel beernyózi
szemét, figyelni a láthatárt

balra, majd jobb fele néz) Hol késik ez a János?

Szeretném még egyszer megölelni.

(Ábrishoz) Azt mondja, kóstolót is adnak?

ÁBRIS Igenis, kapitány úr.

EGYIK Kivételesen megengedem, hogy közelebb jöjjön.

Péter Ábris mellé lép.

(Ábrishoz) Azt mondja, kóstolót is adnak?

ÁBRIS (örömmel) Hát persze! Három-négyfelét is
végigkóstolhat az ember. Hogy ne vegyen zsákba-macskát.

EGYIK (töprengve) Mondja, bajtárs, megbízhatok én
magában?

ÁBRIS (lelkesen) Akár a saját jobb kezében, kapitány úr!

EGYIK (hirtelen elszántsággal) Akkor én elmennék egy kicsit,
és maga egyedül vigyáz. A bátyja is segít. ÁBRIS Igenis,
kapitány úr!

EGYIK A puszka élesre van töltve. (Más hangon) Ellenőriznem
kell a legényemet, hogy el ne kapassa magát. Kosborék?

ÁBRIS Igen, az Alszege.

Az Egyik tiszteleg és jobbra kimegy, Ábris is tiszteleg, csak
akkor engedi le a kezét, amikor a tiszt már eltűnt

PÉTER (örömmel) No ha a János megjön, szépen föl-hányjuk
megint a sírdombot.

ÁBRIS Arról szó sem lehet.

PÉTER (csodálkozva) Hát akkor minek vállaltad a szolgálatot?

ÁBRIS A Kosboréktól százalékot kapok a cujka után. PÉTER
Meg vagy te hemberedve.

ÁBRIS Ne sértegezz, halod! Közszolgálati személy
megsértéséért háromnapos elvirás jár.

PÉTER Szegény édesapánk forogna a sirjában, ha látná ...

ÁBRIS Az ő akaratára volt, hogy vitézkedjek.

JÁNOS (jobbról jön; hirtelen meglátja, mi történt a sirral,
megdöbbenve áll meg) Itt meg miféle gaz-emberség történt?

ÁBRIS Vigyázz, mit beszélsz! A Nagy Főnök parancsát
ócsárolni tilos.

PÉTER (magyarázón) Ábris szolgálatban van.

ÁBRIS Kétségkívül bebizonyosodott, hogy ebben a sirban
ellenséges áruló fekszik. Ezért a sirja földdel egyenlővé
tétetik, és minden tiszteletadás szigorúan büntetettik.

JÁNOS Szakadjon rá az ég a Nagy Főnökre meg minden
pereputtyára!

Ábris megrebben, a puskájához kap, aztán leengedi kezét

PÉTER (Jánoshoz) Nincs itt a közelben ásó meg kapa? JÁNOS
Megyek, kérek a bakterházban, aztán föl-hányjuk.

PÉTER Veled megyek. (Ábrishoz) Elvagy itt egyedül? ÁBRIS
Tőlem mehetek. Ugyse engedem, hogy a sir-hoz nyúljatok.
Szolgálatban vagyok.

Péter és János jobbra el. Ábris egyedül maradva, föl-alá jár
feszes léptekkel, öt lépést balra, öt lépést jobbra. Közben
szólhat egy kis katonazene: „Sárgarépa, paszternák.”
Balközépen, Péter játék autójával egy vonalban, feltűnik a két
lány, a Szóke meg a Barna. Ábris most fordul a jobb fele tett öt
lépés után vissza, észreveszi a lányokat, megáll; azok
közelednek, de még eléggé távol vannak

(A lányok felé, negédesen) Gyertek, gyertek, libuskáim!

Ebben a pillanatban balról hirtelen berepül a pettyes labda, és eltűnik a sírdomb helye körül torzysuló földkupacokban. Abris odanéz, tekintetével követi a labda irányát; közben balról beszélád, el a batárcölöp mellett, Gábris

(Felkiált, abban a pillanatban, amikor Gábris a cölöphöz ér)
Alji! (Lekapja puskáját, s a fejeje jutó kislejtő szíven lövi)

Gábris előrebukik. Ekkor ér oda a két lány. Közben felbukkan jobbról Péter és János, ásókkal, kapákkal. Mindez nagyon gyorsan történik

SZŐKE LÁNY *(fölemeli a kislejtőt, hanyatt fekteti, homlokát tapogatja)* Meghalt.

BARNA LÁNY *(főleje hajol, csókolgatja, sír)* Édes Istenem.

SZŐKE LÁNY *(fölnéz, Abrishoz)* Gyilkos.

PÉTER *(aki közben odaért Abrishoz)* Hát megölted Izsákot.

JÁNOS *(odaér)* Isten legyen neked irgalmas.

Abris attól a perctől fogva, hogy a puskát szinte gépiesen elsütötte, mereven, magatehetetlenül áll egy helyben

SZŐKE LÁNY *(a Barnához)* A Kovácsék Gábrisa. BARNA LÁNY *(megöleli a kislejtőt holttestét)* Elment angyalának.

SZŐKE LÁNY *(néhány lépést tesz a sírdomb felé)* Mi történt itt?

PÉTER *(a Szőkéhez)* A Nagy Főnök megparancsolta, hogy ez a sír a földdel egyenlővé tessenek.

SZŐKE LÁNY *(a Barnához)* Gyere, Iza, temessük ide. BARNA LÁNY Segíts, Anci, nem bírom egyedül.

A két lány, a sír felé viszi Gábrist; közben jobbról bejön az öregasszony, szatyórral. Meglátja őket, s tekintetét a kislejtőre szegezi

ÖREGASSZONY *(természetes hangon)* Megint eljött az én versmondó arkangyalom. *(Körülnéz, észreveszi, mi történt a sírral: ásás-kapás jajaiból)* Jó, hogy már fölbontottátok, kényelmes fekvése lesz a puha földben. *(Odamegy a sírkereszthez, letérdel, keresztet vet és imádkozni kezd)* Az Úr angyala köszönté a Boldogságos Szűz Máriát, és az méhében fogadá Szent-lélektől Szent Fiát. Üdvöz légy Mária, malasztal teljes, az űr van teveled ...

Az Öregasszony monoton hangon mondja tovább az imát. Közben Abris megmozdul, fölveszi a földkupacból a labdát, s két kézzel maga előtt tartva, ismét vigyázba áll. A Szőke lány és a Barna lány kényelmesen lefekteti a földbe a kislejtőt, a Barna egyre csókolgatja az arcát, a homlokát. Közben a Szőke megtalálja a földön félredobva a cipőt a belevágott késsel, a sőt meg a pelenkát. A pelenkát a sírban fekvő juccská szívére fekteti, azután rá a cipőt, elébe a sőt

SZŐKE LÁNY *(az Öregasszony halk imája hátterén szólal meg)*
Az életünkért haltál meg, gyerek,
miértünk ontották véredet.

BARNA LÁNY *(fölemelkedik, álva mondja)*

Kedves halottunk, testvérünk, neked rendezzük most az élet-ünnepet.

PÉTER, *(eddig némán nézte, mi történik; most oda-lép, a késről pillant)*

A mi késünk van ott, a kenyeret azzal döfték át. *(Abrishoz)* Abris, látod ezt?

SZŐKE LÁNY

Ártatlanok vére festette meg.

Temessük el. Többé ne öljetek!

BARNA LÁNY

Falu küldte, vagy város : egyre megy. Ne öljetek, elég volt, emberek!

Jobb felől feltűnik a két Mundéros, az Egyik és a Másik; kicsit tántorogva közelednek

EGYIK *(odaérve, Abrishoz)* Mi történt itt?

ÁBRIS *(még mindig a labdát fogva)* Kapitány úrnak tisztelettel jelentem, egy darab himnemű határsértőt lelőttem, de ez a két fehérszemű a határvonalon engedély nélkül átjött, s a halottat ebbe a sírba eltemetni :merészkedett.

két Mundéros megáll kétfelől a két lány mellett

EGYIK Ezennel letartóztatjuk önöket és bekísérjük az őrszobára. Ha ellenkeznek, erőszakot és testi motozást alkalmazunk.

SZŐKE LÁNY ÉS BARNA LÁNY *(egyszerre)* Ne öljetek többé.

Szeressetek! *(Néhány lépést tesznek jobbra felé, a Mundérosoktól közrefogva; egy pillanatra még megállnak, arccal a sír felé)* Kedves halottak, Isten veletek!

A lányok lassan továbbmennének, de Péter szinte szaladva megállítja őket

PÉTER Mondjátok meg végre, mi a nevetek! SZŐKE LÁNY En Antigoné vagyok. BARNA LÁNY En Isméné.

A lányok elmennek, a Mundérosok fedezetével; az Öregasszony még mindig a fejénél térdel, most fejezi be az imádságot

ÖREGASSZONY Adj, Uram, örök nyugodalmat neki, és az örök világosság fényeskedjék neki. Amen.

*Az Öregasszony fölvesz egy görgöngyöt és bedobja a sírba. Utána Péter is, János is bedob egy-egy görgöngyöt, majd szórni kezdik a halottra az ásóval a földet. Abris hirtelen megmozdul, s bedobja a sírba a labdát. Utána keze dobásbelyzetben megáll a levegőben. Míg Abris áll, Péter és János dolgozik: fölbontolják a sírt. Távolból katonazene hallik: „Sárgarepa, paszternák ...”
Az öregasszony szatyórból virágot vesz elő, fehér és sárga krizantémokat; a befőttesüvegbe állítja, a fejfa alá. Közben Péter és János ásóval-kapával lapogatja-simítgatja a sírdomb négy oldalát. A végén Abris meg-mozdul - ekkor Péter és János szerszámára támaszkodva megáll kétfelől -, a fa mögé megy, előhoz onnan egy harangot; nyilván papírmáséból van, de tényleg úgy, mintha néhez volna. Lerakja a sírdomb közepére, majd elégedetten néz körül*

ÁBRIS *(kinyilatkoztató hangnemben)* Ásó, kapa, nagyharang.

VÉGE

KERÉNYI GRÁCIA

Kötélhúzás

Iskoladráma két felvonásban, egy útójátékkal, hét képpen

Személyek:

NOÉMI, tanár, 35 év körüli
BEÁTA, a barátnője
IMRE, Beáta férje, 40 év körüli LAJOS,
történelemtanár, 40 év körüli
BLANKA, irodalomtanár, 50 év körüli
IGAZGATÓ
TAKÁCS ELVTÁRS, tanácsstíká
TAKÁCSNÉ, a felesége
MÁNIA, takarítónő
DIÁKKÖRUS: négy fiú, négy lány, tíz-tizenkét év körüliek

Történik: valahol Magyarországon, 1964. március 15-től május elejéig

ELSŐ FELVONÁS

Első kép

Mielőtt fölmege a függöny, dobpergés hallatszik, esetleg zenekari kísérettel, ilyen ritmusra: „Tamtá-tamtatamta-ta, tamta-tamta-tamta-ta, tá-ti.”

Miközben a függöny fölmege, s igen nagy mfret'ü szobát mutat, minimális berendezéssel — a jobb hátsó sarokban tábori ágy, hátul középpütt magas, kétszárnyú füllungos ajtó, az ajtótól balra a falnál két egyszerű szék egymás mellé állítva, rajtuk nyitott bőrönd, a jobb oldali falnál az ablak alatt asztal, előtte hokkedli, a bal oldali falnál egy másik hokkedlin lavór, mellette a földön vízeskancsó — a dobpergés háttérén női hang hallatszik, jelmondatszerűen skandál egy mondatot, szövege lassan válik érthetővé, s már a nő is látszik, aki skandálja: 35 éves elmúlt, arca szép, haja hosszú, bő ruháját nadrágszűj szorítja össze a derekán, ruhája szürke, alatta magas nyakú sötétkék pulóver, lábán bő gumicsizma, vastag sötétkék harisnya. Föl-alá menetel, fokozódó iramban, a bal oldali faltól, a jobb oldalig, a falhoz érve az utolsó két szót a ritmusára két kézzel kétszer ráüt a falra

NOÉMI *(egyre hangosabban)* Vesszen Rajk és bandája, kötelet a nyaká-ra, húzd meg! Vessen Rajk és bandája, kötelet a nyaká-ra, húzd meg!

Hirtelen kinyílik hátul az ajtó: egy Noémivel kb. egy-idős nő és egy 40 körüli férfi lép be, a nő bundában, esernyővel, a férfi bekecsben és pulóverben. Noémi a saját hangjától nem hallotta az ajtónyílást, épp félúton van a jobb oldali fal felé, a belépő nő a férfira néz, énekelni kezd, a negyedik szónál csatlakozik hozzá a kísézője

VENDÉGEK *(énekelnek)* Sej, a mi lobogónkat fényes szellők fűjják ...

Mikor az ének idáig ér, már túlharsogja Noémi skandalását; Noémi megáll, vendégeire néz

NOÉMI Beáta!

BEÁTA *(abbahagyja az éneklést, a férfi néhány taktussal tovább énekl)* En hát, sőt mi. *(Megfogja a férfi kezét, előbbre húzza)* Ez Imre, a vőlegényem. *(Kinyitja a nedves ernyőt, és baloldalt a földre állítja)*

NOÉMI *(kezet nyújt Imrének; zavartan)* Gratulálok. IMRE Milyen romantikus helyen lakik!

BEÁTA *(Noémihez)* Miben zavarjuk magát? Épp Rajk-pert játszik?

NOÉMI *(kissé rekedten nevet)* Bemelegítő gyakorlatok. Rög nem volt ilyen hideg március tizenötödike. *(Imre felé)* Ugyanis ezen a romantikus helyen nincs kályha.

IMRE *(kissé bambán)* Nem is volt?

NOÉMI *(mintha értelmi fogyatékosnak magyarázná)* Nyilván volt, amikor még a kastély urai laktak itt. Valamilyen szép cserépkályha. És nyilván voltak rendes bútorok is, de a nép, az istenadta nép széthordta.

BEÁTA *(vidáman)* Nem baj, nem vesszük le a kabátunkat, és az ágyra is leülhetünk.

Beáta és Imre az ágyra ül, Noémi az asztal melletti hokkedlire.

(Egyfolytában beszél) Gondoltam, megnézzük ma-gát, hisz úgyse jártam még itt, és a vonatban írtam egy klassz verset! Imre is szereti az ország-jarást, képzelje, ő is kollégista volt, de negyvenhét-ben megbetegedett, szívizomgyulladás kapott, akkor az egyetemet is abbahagyta, és csak ötvenhat után folytatta. Mernők.

IMRE *(Beátához)* Miért magázódtok?

BEÁTA *(Imréhez)* Még azóta. Akkor mindenkivel össze leellett tegeződnünk, a legellenszenvesebb pacákokkal is, hogy ne tartsanak osztályidegennek, hisz emlékszel, azért Noémi kitalálta, hogy magázódjunk azokkal, akiket igazán szeretünk. *(Noémihez)* Nem kínálna meg egy kis kávéval?

NOÉMI Nincs konyhám, de átmehetünk a kantinba.

IMRE *(fölméri a helyzetet)* Nem akarjuk zavarni, igazán csak egy fél órára ugrottunk be. *(Beátához)* Kimegyek, körülnézek egy kicsit, biztosan van beszélgetnivalótok, *(Noémihez, zavart-kedélyesen)* Elnézést, de akkor az illemhelyet is felkeresném. Merre találok?

NOÉMI *(nevet)* Az udvar végében szoktuk elvégezni a dolgunkat, a kőművesek a kerítés mentén. *(Magyarázón, Beátához)* A kastély frontját most restaurálják. *(Imréhez)* Ha válogatósabb, kérje meg a portás nénit, hogy engedje be a budijába.

IMRE köszönöm. *(Kimegy)*

BEÁTA Mit szól hozzá? Nem akartam megírni, gondoltam, élőben vezetem elő.

NOÉMI Mióta ismeri?

BEÁTA Októberben ismerkedtünk meg, a Balatonon. A húga kollégám, szerkesztő az egyik kiadóban. Rögtön udvarolni kezdett ... aztán szilveszterkor össze-vesztünk, és farsangvasárnap végképp elhatároztuk, hogy összeházasodunk.

NOÉMI Nagyszerű férjanyagnak látszik. Fix állása Van?

BEÁTA Sőt, főzni is tud. Nyugodtan írhatok mellette, azt igerde.

NOÉMI Szerezhetne nekem is egyet. Névházasság céljából. Hogy elkerülhessek ebből a rohadt ..fészekből.

BEÁTA *(belátó lesz)* Azért ez túlzás, hogy még kályha

sincs. Nem fagy meg?

NOÉMI Bármelyik kőművest behívhatom, hogy fölmelegítsen. *(Nevet)*

BEÁTA *(aggodalmasan)* Agresszívan viselkednek? NOÉMI Legalább őszinték. Nem úgy, mint a kedves ..kisvárosi értelmiség'.

BEÁTA *(ábrándosan)* Úgy szerettem volna vidéki pedagógus lenni, csak hát tudja, a torkom miatt abba kellett hagynom a tanítást. De mit akar, igazán szép ez a kis város, az a barokk épület a főtéren, azt hiszem, a járásbíróság?

NOÉMI Mindenki tud mindent. Ha valamelyik tanítványom hazakisér, hallgathatom másnap a drága jó kolléganők megjegyzéseit a tanárban. .

BEÁTA Hazakisérik? Hiszen ez nagyszerű! Biztosan nagyon szeretik.

NOÉMI Még verseket is írnak ... jó, hogy. az éjjeli-zene kiment a divatból.

BEÁTA Nem látja túl tragikusan a dolgokat? NOÉMI Megdöglök itt, érti?

BEÁTA Nem tudná Pestre helyezettetni magát?

NOÉMI Ki van zárva. Nincs a fővárosban állandó lakásom. Azért kérem magát, keresen nekem egy férjet!
Az egyetlen megoldás. Különben felkötöm magam. IMRE

(belép) Milyen aranyos macskája van!

NOÉMI A szomszédból jár át, de nagyon óvatos. A kőművesek megdöbálják, ha látják. Késő este rakok ki neki tejet meg ételmaradékokat.

IMRE (Beátához) Akkor elmegyünk meginni egy kávét?

BEÁTA (csillapítón) Mindjárt, csak előbb fölolvassom a versemet. (Noémihez) még Imre sem hallotta. IMRE Az egészet?

BEÁTA (papírt vesz elő retiküljéből, alkudozva) Né-hány részletet. Így kezdődik:

„Lucskos hó potyorász. Ti esernyők, régi vidámak, hova lettetek? Kiskabátos márciusok, nedvesen imbolygó trikolórok, büszke kollégák!
(Főlnéz, a toporgó Imrére) Várj ez egy fontos részlet:

„Unokáitok, leborulunk-e

domboruló sírjaitokra?
Királyakasztó költő, te kamasz-titán,

ki nem mer ma téged idézni?

Tizenhat éve ma éppen,

hogy ünnepelt a ruhánk-szánk:

akkori fáklásmenetünkben

eltemettük-e ünnepi versed?

Trikolóruink,

mért bújsz el padlási homályba?”

IMRE (bökődi Beátát) Szép, de gyere már.

BEÁTA Mindjárt, most a befejező részt:

„Hol sírjaitok domborulnak.

unokáitok kályha mellett ülnek.

Lucskos hó hull,

kié a márciusi ünnep?

Húsz éve most — kokárdát osztogattam, húsz

éve most — vállaltam halni érte.

négy évre rá — zászlaját lobogtattam.

tetemre hív

kamasz Petőfi vére.”

NOÉMI (mosolyogva) Nagyon szép. Akkor indulhatunk?

BEÁTA (bocsánatkérvén) Még négy sor.

IMRE (szemrehányóan) Beáta, ne élj vissza a türelmünkkel!

BEÁTA (ha^{da}ra)

„Költőnk-kamaszunk. nem fele j telek el.

Földünk-gyökerünk, nem felejtétek el.

Zászlók, lobogók, esernyők, forradalmak: ne

bizonyuljak sehonnai bitangnak!”

Kintről részeges éneklés hallatszik: „Esik eső karikára, Kossuth Lajos kalapjára. Valahány csepp esik rája, annyi áldás szálljon rája ...” Noémi hirtelen megáll. Beáta elrakja a papírt a retiküljébe, és indulna Imrével kijelére, de betántorog egy középkorú, eléggé megviselt külsejű férfi: Lajos. Vastag pulóver, kopott ballonkabát

LAJOS (körülnéz) Éljen a magyar szabadság, éljen a haza!

NOÉMI (Beátához és Imréhez) Engedjék meg, Lajos a kollégám. Történelem szakos. Ő is kollégista volt. LAJOS (énekelve) Éljen, éljen a Nékosz! (Beátáék felé

indul kitért karokkal)

BEÁTA (diszkréten hátrál) Magunk is megtaláljuk azt a kantint.

LAJOS (Noémihez) Micsoda? Abba a bűdös kantinba küldöd az aranyos vendégeidet? (Imréhez) A pálya-udvari restibe menjetelek, ott tisztességesen főznek. Ahogy elnézlek benneteket, van pénzetek. (Noémihez) Hol az a barack?

BEÁTA (Irrtrére néz) Nem zavarunk tovább. (Noémihez lép, megcsókolja) Isten áldja. nem felejttem el, amit kért. (Lajoshoz) Jó napot.

NOÉMI Küldjön táviratot, ha van valami! Sürgösen! (Az ajtóig kíséri őket, kezét nyújt Imrének) IMRE Kezicsókolom. (Lajoshoz) A viszontlátásra.

Beáta fölkapja az ernyőt, összecsupkja, Imrével együtt gyorsan távozik

LAJOS (bambán néz a távozók után, énekel, de szavai motyogásba fulladnak) Viszontlátásra, hadnagy úr ...

(Noémihez) Hol az a barack?

Noémi a bőröndjéhez megy, lapos üveget és két kis poharat vesz elő, az asztalra teszi; tölt Lajosnak és magának is. Leül a hokkedlire, Lajos állva marad

(Főlhajtja, kicsit dadogva beszél) ...annyi áldás szálljon rája, halod? Én... én vagyok a Lajos. A Kossuth Lajos. (Nagy nehezen egyensúlyoz kezében az üres pohárral; tántorogva lép hátra, az ágy felé) De nincs kalapom, az a baj. (Mintegy hátraesve végigdől az ágyon)

NOÉMI (eddig szótlanul ült a hokkedlín, most maga elé nézve megszólal) Azt álmodtam ma éjjel, hogy a macskám hagyta magát megsimogatni. (Főlhajtja a pálinkát, s azután tovább néz maga elé. Közben lemegy a függöny)

Második kép

Szín: az iskola igazgatói irodája. Az íróasztal mögött karosszék, a sarokban kerek asztal, körülötte két kárpitozott karosszék és két szék. Az íróasztal mögötti falon, középpont Magyarországot térképe, kétfelől Lenin és Kossuth. képe, bekeretezve.

Az asztalon tálca, két feketekávés csészével. Két karosszékben, derékszögben, két férfi ül, mindkettő mintás sötétszürke öltönyben: az igazgató és a tanácstitkár. Amikor a függöny fölmeleg, már a beszélgetés végén, tartanak

IGAZGATÓ Nézze, Takács elvtárs, mi megtesszük, ami tőlünk telik. A pedagógusok a nemzet napszámosai Megbecsüljük a kartársakat, ha már nem kaphatnak tisztességes fizetést.

TAKÁCS ELVTÁRS Ne feledje, hogy senkinek sincs annyi szabadsága, mint a pedagógusoknak. (Mélyen néz az Igazgató szemébe) Nem mindegy, milyen példát mutatnak az ifjúságnak. (Engedékeny hangon) Ha már nem bír leszokni róla, utazzon el vasárnap valamelyik környékbeli faluba, és szemet hunyunk. Nem akarjuk elsietni a nyugdíjazását, hiszen káder-nehezégeink vannak. (Főáll) IGAZGATÓ (főáll) Ismétlem, csak azt ígérhetem, hogy megtesszük, ami tőlünk telik.

Gyermekhangkórus hallatszik be az ablakon: „Alma a fa alatt, nyári piros alma...”

TAKÁCS ELVTÁRS (kinéz az ablakon, mosolyogva) Énekóra? IGAZGATÓ Varsányi kartársnő összekapcsolja az általános felsősöknél az ének- és tornaórát. Remek találmány!

TAKÁCS ELVTÁRS (még mindig kinéz) Énekszakos vagy tornaszakos?

IGAZGATÓ Német—francia.

TAKÁCS ELVTÁRS (elismerően) Fess lány, már jó ideje

figyelem. Vagy asszony?

IGAZGATÓ (kitérően) Nincs férjné!

TAKÁCS ELVTÁRS (az ajtó felé menet) Jó lesz. ha vigyáznak

a nős kollégák.

IGAZGATÓ (míg az ajtóhoz kíséri) Máté Lajos nőtlen. TAKÁCS

ELVTÁRS (az ajtóban) A piás Máté? IGAZGATÓ Bocsánat,

nem mondtam semmit. TAKÁCS ELVTÁRS (kicsit tűnődve)

Hát akkor a vi-

szontlátásra.

IGAZGATÓ Viszontlátásra, Takács elvtárs.

Kezet fognak, Takács elvtárs kimegy, az Igazgató íróasztalához megy, leül a karosszékébe, s megnyom az asztalon egy csengőt.

A takarítónő lép be, az asztalhoz megy, hogy kivigye a

kávészsészéket

(A takarítónőhöz) Kérem, Mária, ha kicsengetnek, küldje be hozzám Máté tanár urat. (Az Igazgató fölkel, föl-alá jár a szobában, odalép az egyik szekrényhez, pálinkásüveget vesz ki. Megszólal az iskolacsengő. Az Igazgató az üveget két pohárával az asztalra teszi)

LAJOS (belép, most nem tántorog) Mi az, haver? Mit akart

tőled az a seggfejú?

IGAZGATÓ Megkínálhatlak?
LAJOS Naná.

*Az Igazgató tölt mindkettejüknek, koccintanak, isznak.
Leülnek*

IGAZGATÓ Blankával van baja. Hogy templomba jár.
(Kicsit gúnyosan) Rossz példát mutat az ifjúságnak. LAJOS
Blanka, rossz példát? Ne marháskodj. IGAZGATÓ Egy
pedagógustól elvárják az ideológiai
fejlődést.

LAJOS (harsányan) Foglalkozzék a drága jó Takács inkább a
feleségével meg a nevetlen kölkeivel. Ha egy asszony
kielégítetlen, akkor gyomorbeteg lesz, ha gyomorbeteg,
akkor hisztériázik, ha hisztériázik, akkor a gyerekek
elmenekülnek hazulról, és tanulás helyett ...

IGAZGATÓ (szavába vág) Nekem ne magyarázd, de
valamit tenni kell, kedves szakszervezeti titkárom!

LAJOS (fölt magának megint, fõhajtja, egyre jobban begurul)
Tenni, tenni! Blanka nem képmutató. Blanka krisztusi
lélek. Ki látogatja a beteget, ki hord ebédet Pamuk
néniék, ki vállalja a helyettesítést a napköziben, bármelyik
nap, bármelyik órában? Blanka, Blanka, Blanka! Jó példát
ad a gyerekeknek, láthatják, hogy nem minden
vénkisasszony savanyú ... Régi slágereket meg táncdalokat
énekel nekik a lyukasórán.

IGAZGATÓ Ezt azért ne nagyon emlegetsd, és ne tégy úgy,
mintha történész létedre nem értenéd a Takács elvtárs esze-
járását. Épp az a rossz példa, hogy a templomjáró nem
képmutató, nem retenti el az ifjúságot a vallásosságtól ...

LAJOS Szóval mondd ki nyíltan, mit kívánt tőled a seggfejű, és
te mit ígértél meg neki.

IGAZGATÓ Magyarazzuk meg Blankának, hogy nyugdíjba
küldik, ha ez így megy tovább. Ha nem tud lemondani a
templomozásról, járjon máshova, valamelyik szomszéd
faluba ...

LAJOS A fene egye meg! Ezt vállaltad? Hogy meg Blankának?

IGAZGATÓ Azt vállaltam, hogy te mondd meg. Hisz te vagy a
szakszervezeti titkár.

LAJOS (kiabál) Menjen a drága jó Takács az édes anyukájába!
És te is vele együtt!

IGAZGATÓ (hüvösen) Velem ne kiabálj, én nem vagyok: Noémi.

LAJOS (megdöbbenve, élesen) Hogy jön ide Noémi?

IGAZGATÓ Jön. Takács tudja, hogy Noémihez jársz, és azt is
tudja, hogy piás vagy. Azt akarod, hogy téged is kirúgjanak?
(Föláll, határozottan) Mert én nem kívánok fegyelmi úton idő
előtt távozni innen.

LAJOS (csökönyösen) Mit akar Takács Noémitől?

IGAZGATÓ Amit minden férfi, és amit elsősorban te is.

LATOS (miközben az Igazgató az ajtó felé tuszkolja) Ide figyelj,
drága jó igazgató elvtárs, Noémi szent, és ne merjék az ilyen
Takács-féle személtládák a mocskos szájukra venni a nevét!

Csön*etnek

IGAZGATÓ (megütközve) Jó, jó, te Grál-lovag, de most menj
órára, és lehetőleg ne vágj pofon egyetlen nebulót sen.
Lajos kimegy, közben legördül a függöny

Harmadik kép

Szín: az első képből, Noémi szobája, kb. tíz nappal később.
Noémi az ágyban fekszik. A hokkedli mellett Blanka áll: ötven
év körüli, csinos nő, haja barna, hullámos, egyenesre vágott,
kosztümszoknya van rajta és rövid vattakabát, a hokkedlire
állított szatyorból befőtteket vesz elő, sorra kirakja az asztalra

BLANKA Őszibarackot hoztam, meg rumos meggyet. NOÉMI
Legalább nekem is lesz hüsvétom.
BLANKA Ó, addig jövök még bőven. De talán meg is gyógyulsz
az ünnepekre.

NOÉMI Nem hiszem. Nekem mindenben pechem van.

BLANKA Mennyi a lázad?

NOÉMI Harmincnégyet. De ül le, Blanka néni, ha nem
félsz, hogy megfázol, vagy elkapod tőlem. BLANKA (leül,
háttal az asztalnak) A beteg gyereket ápoló mama ritkán
kapja el a betegséget. Tarts a tisztéletbeli mamádnak.

NOÉMI Anyám már tíz éve meghalt. De jobban járt velem,
sokat szenvedett. Idegbeteg volt. (Nevet) Nem elkaptam tőle,
hanem örököltem.

BLANKA Ne lovald bele magad. Le vannak strapálva az
idegeid, de nem csoda. Nincs könnyű életed. NOÉMI
Nyugodj meg, Blanka néni, tudom, hogy nem vagyok
normális, de hát ki bírná ezt ép ésszel. Nem
is értem, te hogy bírod elviselni. A magányt.

BLANKA Én nem érzem, hisz annyian vagytok körül -
löttem, annyi a dolgom, nemcsak az iskolában. NOÉMI
Soha nem fájt neked, Blanka néni, hogy nincs saját
gyereked?

BLANKA NÉNI Valaha hatot szerettem volna. De a
völegényem nem jött haza a frontról. És most tudom, hogy
jobb így. Ha sajátjaim lennének, biztosan nem
törődhetnék a mások gyerekeivel. (Más hangon) De neked
igazán lehet még gyereked. Ha találsz egy jó férjet.

NOÉMI Az én jövődöbelim se jött haza a frontról, bár nem is
ismertem.

BLANKA Lajos jó ember, de ha gyereket akarsz, inkább ne
menj hozzá.

NOÉMI Én nem bánom, ha nem hiszed el, de nekem nincs
Lajoshoz semmi közöm.

BLANKA Már mért ne hinném el neked. Nem vagy hazudós
fajta.

NOÉMI Mindenki kurvának néz. Tehetek én róla, hogy
megfordulnak. utánam az úrgék, és a tízéves szok-
nyámban meg a két kopott pulóveremben is divatosnak
tartanak?

BLANKA Örülj neki, hogy tetszel, és ne törődj a pletykások
véleményével.

NOÉMI Könnyű azt mondani. A szülővárosomból az a
rohadék költő üldözött el. Nekem dedikálta a kötetét, és a
jóakaróim elvitték az anyámnak. Ékes szavakban
dicsőítette a mellemet, a tomporomat, az ölemet ...

BLANKA (szavába vág) Ne emészd magad, Noémi. Tényleg
túl sokat vagy egyedül. Nem jó neked Lajossal?

NOÉMI (folytatja) A költő szerelmes volt belém, de én a
filozófust szerettem. Mást vett el. Elmentem hozzájuk az
esküvőjük napján, és megkérdeztem, miért házasodnak
össze, hisz nem szeretik egymást, és engem boldogtalanná
tesznek.

BLANKA Túlságosan tiszta vagy, az illet nehezen bírják az
emberek.

NOÉMI Nem vagyok tiszta. A filozófus a szeretőn volt, és
Lajossal nem azért nem fekszem le, mert az erkölceimet
féltem, inkább gyávaságból. Rohadt dolog szerelem nélkül
szeretkezni. Nem nekem való.

BLANKA Lajos jó ember. Az igazgatónk utasította, hogy
beszéljen le a templombajárásról. Figyelmeztetett, hogy
Takács nyugdíjaztatni akar.

NOÉMI (felül az ágyban) Micsoda? Téged nyugdíjazni? Hisz
még csak most voltál ötvenéves! Micsoda disznóság!

BLANKA Sajnáltnám otthagyni az iskolát. (Más hangon) De
neked el kellene költözni innen, nem lakhatsz ilyen
körülmények között!

Zör*etnek az ajtón

NOÉMI Kit hozhat ide az ördög?

BLANKA Kinyissam?

NOÉMI Lehet, de maradj itt, nagyon kérlek.

Blanka az ajtóhoz megy, kinyitja; Takács elvtárs lép be.
Blanka láttán zavarba jön. Kezében papírcsomag

TAKÁCS ELVTÁRS (két lépést tesz előre, majd az asztal felé
indul) Bocsanat, de hallottam, hogy beteg, azért jöttem.
Hoztam egy kis narancsot. (Leteszi a papírcsokot az
asztalra)

BLANKA *(fölkel, átül Noémi ágyára, helytel kinnálja Takácsot a hokkedlín)* Tessék leülni, Takács úr. NOÉMI *(Takácshoz)* Köszönöm a kedvességét, de mint láthatja, nincs szükségem betegápolóra. Blanka néni gondomat viseli. TAKÁCS ELVTÁRS *(mintha csak most venné észre Blankát)* A kedves kolléganője?

NOÉMI Ne játssza már meg magát, Takács elvtárs. Hogyne ismerné Blanka nénit, hisz folyton kémkedik utána!

BLANKA *(szemrehányón)* Noémi, miket beszélés? Lázás vagy! TAKÁCS ELVTÁRS *(kényszeredetten nevet)* Varsándy, kartársnő tréfás kedvében van, úgy látom. *(Szemügyre veszi a hokkedlit, mielőtt leülne rá, körülnéz)* Levehetem a kabátomat?

NOÉMI Ha meg akar fájni, csak tessék.

TAKÁCS ELVTÁRS Hát igen, hideg márciusunk van. BLANKA Képzelteti, milyen hideg volt itt december-

ben! Hisz nincs kályha. Jó, hogy Noémi nem kapott eddig tüdőgyulladást.

TAKÁCS ELVTÁRS De melyik pedagógus lakott azelőtt kastélyban? Nem kell mindig a rossz oldalát nézni a dolgoknak! Ezek a klerikális nevelés csökevényei.

NOÉMI Próbálna maga ilyen jégveremben lakni! TAKÁCS

ELVTÁRS Magával? Boldogan! *(Észreveszi magát)* Irigylésre méltó ember az a Máté Lajos. NOÉMI A maga felesége sokkal kevésbé irigylésre

méltó.

TAKÁCS ELVTÁRS *(kényszeredetten nevet)* Elmés. roppant elmés! De ezzel az éles nyelvvel nem sokra viszi, megjósolhatom.

BLANKA *(beavatkozik)* Kedves Takács úr, kérem. ne izgassa föl a beteget.

NOÉMI Ne félj, Blanka néni, teljesen nyugodt vagyok. És megkérem Takács elvtársat, vigye inkább haza azt a narancsot, a gyerekeinek.

TAKÁCS ELVTÁRS *(elvörösödik)* Nem tudom, hogy Varsándy kartársnőt miféle gölya költötte, de az biztos, hogy az édesmamája nem magyarázta meg, mekkora nevelatlenség visszautasítani az ajándékot.

NOÉMI Hagyja az én édesmamámat békében, és megkérem, hagyja el a szobám fertőző levegőjét. Megárthat az egészségének.

TAKÁCS ELVTÁRS *(föláll, fölveszi az asztalról a narancsos zacskót)* Igazán megható az aggodalma. Kicsit több józanságot és javulást kívánok, Varsándy kartársnő! *(Az ajtó felé indul)*

NOÉMI Magának is, Takács elvtárs.

Takács az ajtóból kissé meghajol Blanka felé kimegy

BLANKA Szegény bogárkám.

NOÉMI Most már ez is ellenségem. Ha te nem vagy itt, Blanka néni, biztosan lerohan. Mit törődik azzal, hogy beteg vagyok ... Még örül, hogy készen kap, az ágyban. Már vagy két hete koslat utánam, levélkéket dugdos be a küszöböm alatt ...

BLANKA Nyugodj meg, kicsikém. Kinyitom az egyik kompótot, jó?

NOÉMI Inkább arra kérlek, tégy ki ennivalót a cicának. Már egészen besötétedett.

BLANKA Hozok neki a kantinból ételmaradékokat. *(Aggódva)* De jó lesz, ha most magadra hagylak? NOÉMI Lajos biztos benéz reggel. Megígérem, hogy addig nem kötöm föl magam.

BLANKA *(elindul, az ajtótól)* Ne zárjam rád?

NOÉMI I Ma éjszakára hiszek az őrangyalomban, a te kedvedért.

BLANKA Isten veled. *(Kimegy)*

Néhány percnyi csend, a szobában egészen sötét lesz, csak Noémi ágya fehérlik; hirtelen kivágódik az ajtó, holdfényféle vetődik be, és hat-nyolc 10-12 éves fiú és lány ront be, kézenfogva, az első és az utolsó a szabad kezében imbolygó fényű gyertyát tart; kórusban skandálják:

KÓRUS Vesszen Rajk és bandája, kötelet a nyakára, húzd meg! Vesszen Rajk és bandája, kötelet a nyakára, húzd meg!

Körbejárják a szobát, közben egy percre megállnak az ágy előtt, kísértetszerűek; a szöveg harmadszori skandalása közben elindulnak kifelé, át a szél lengette ajtón, közben — míg sem a nézők nem tudják, sem Noémi, hogy mindez valóság-e vagy lázálom — lemegy a függöny

MÁSODIK FELVONÁS

Első kép

Szin: az iskola igazgatói irodája, április 15. tájt. Az igazgató íróasztalánál ül,

LAJOS *(nagy zajjal beront)* Hát ez meg mi a fészkes fene?

IGAZGATÓ *(nyugodtan)* Mi az, kartársam, már köszönni is elfelejtettél?

LAJOS *(az íróasztal előtt áll, hadonászik)* A radai rosseb nyüvessze porhanyóvá a csontjait az impotens rökalyuk-Nérójának!

IGAZGATÓ Gyönyörűen beszélés magyarul, de szeretnem tudni, miről van szó.

LAJOS En meg azt szeretném tudni, mire jó az igazgató, mit ér ez az egész francos szakszervezet. Hogy ingyen kinek a fejére tojni?

IGAZGATÓ *(csillapítón)* Talán ülj le.

LAJOS Rakok a fene udvariasságokra, mi a kórságnak üljek le? Bár tölem ugyan le is ültethettek, akkor se fogom be a pofám!

IGAZGATÓ Megmondanád végre, miért arénázol itt? LAJOS Mintha nem tudnád! Mintha az igazgató tud-

tán kívül nyugdíjaznak ilyen ocsmányul az egyik

legjobb tanárát!

IGAZGATÓ *(csodálkozást színlel)* Ja, a Blankáról beszélés?

Kérlek, nem történt semmi inkorrektség! Ő maga kérte nyugdíjazását, a gyenge egészségére való tekintettel.

LAJOS Hát persze, hogy maga kérte, épp ez a legnagyobb ocsmányosság az egészben! Hogy az a kolléganőnk, aki a legrégebbi idők óta van az iskolánkban, aki itt vészelté át a háborút, aki negyvennégy-ben két zsidó családot bűjtött, emberek életét mentette meg, aki erejét nem kímélve dolgozik, nem--csak az iskolában, nem odahaza, társadalmi munkában is, a betegeket látogatja, a cigánygyerekeket mosdatja, és közben úgy tanít, hogy minden magyarórája élmény a nebulóknak — ez az él-kolléganőnk most egyszerre csak saját maga kéri nyugdíjaztatását!

IGAZGATÓ Márpedig csakugyan saját maga kérte. És tudhatod, hogy nem eresztjük el üres kézzel, megbecsüljük az érdemeit: május elsején ezer forint prémiumot kap. Már fölterjesztettük a tanácshoz.

LAJOS És a tanács meg is fogja adni, az a drága jó tanács, az aranyszívű Romhányi tanácselnök elvtárs meg a szeráflelkű Takács tanácsitkár elvtárs.

IGAZGATÓ Még mindig nem értem, mi bajod.

LAJOS Tényleg nem érted, te seggfejű? Ilyen értelmi képességekkel neveztek ki igazgatónak, vagy már eleve megvoltak az adottságaid a vezető állással járó teljes elhűlyüléshez?

IGAZGATÓ *(elvörösödik, túrtörteti magát, nyugodtan)* Ha gorombáskodni akarsz, kint tágasabb!

LAJOS *(felül fél fenékkal az íróasztal sarkára)* Hát nem! Nem rúghatsz ki innen! Vagy rúgjatok ki csakugyan., az iskolából, a városból, ebből az egész bűdös életből! De annyira még nem becses az irhám, hogy felnőtt fejjel szóltanul kibírnám, ami itt történik!

IGAZGATÓ Még József Attilát is előránccigáld?

LAJOS Majd előránccigáldom én a Takács elvtársat is, a csodás vörös nyakkendőjénél fogva, de úgy, hogy megemlegesse! Ezt az ocsmányosságot, ezt a kurvaságot, ezt a farizeus pilátuskodást nem viszi el szárazon, azt ígérem! Mert persze nem lehet nyíltan kimondani, hogy Blankát kirúgjuk, Blanka nem lehet pedagógus, mert templomba jár — ilyen határozatot nem lehet hozni, mert az alkotmány biztosítja a vallásszabadságot, ugyebár! Azért inkább alattomosan, szelid megkörnyékezéssel, ő maga kéri, hát persze, mi még meg is jutalmazzuk, és mossuk kezeinket!

IGAZGATÓ Kedves Máté kartárs, tévedésben vagy, Blanka csakugyan önként, a saját kérésére megy nyugdíjba.

LAJOS A borjú is finként megy vágóhidra, ugyebár?

Az Igazgató megnyomja a csengőt. Belép a takarítónő

IGAZGATÓ *(a takarítónőhöz)* Kérem, Mária, küldje be Blanka tanárnőt.

A takarítónő kimegy

LAJOS Miféle szín játékot rendezel nekem? Hát már teljesen megrohadtál?

IGAZGATÓ Ha nem venném számításba, hogy az alkohol beszél belőled, képen törülnék.

Nyílik az ajtó, Blanka lép be

BLANKA Igazgató úr hívatott.

IGAZGATÓ Máté kartárs nem hiszi el nekem, hogy a saját kérésére megy nyugdíjba.

BLANKA *(Lajosra néz)* Márpedig így van, Lajos. Itthagyom az iskolájukat.

LAJOS Önként, jószántából, ugyebár?

BLANKA Persze, és mosni :fog a megye legjobb megoldás. Igaz, hogy a nyugdíjam eléggé szerény lesz, de vállalhatok mellette munkát, főzést, mosást. hisz telik az erőmből. És segíthetek a plébánián is.

LAJOS Főzni és mosni :fog a megye legjobb irodalom-tanára? Telik az erejéből, pedig egészségi állapotára való tekintettel kéri nyugdíjazását? Miféle komplett ez, miféle cselszövénynek esik áldozatul?

BLANKA Nincs itt semmiféle cselszövény, pontosan így van, megmondhatom nyíltan, az igazgató úr elrii is. Telik az erőmből a főzésre meg a mosásra, arra, hogy segítsek, hasznára legyek az embereknek, és nem (röstellek pénzt vagy ennivalót elfogadni érte. De arra nem telik az erőmből, hogy a hitemet titkoljam, hogy képmutató legyek, máshova járjak templomba, meg hogy a diákokat ne tanítsam Ady vagy József Attila istenes verseire ... amit kívánnának tőlem. És arra sem telik az erőmből, hogy a lelkekre vegyem, ha miattam birizálnak másokat, hogy magának, Lajos, mint szakszervezeti titkárnak, kellemetlensége legyen, hogy az igazgató úr miattam az állását kockáztassa ... hit ezéért megyek önként nyugdíjba.

IGAZGATÓ Köszönöm, elmehet.

LAJOS *(megfogja a kifelé induló Blanka vállát, majd két kézzel megragadja a kezét)* De nem addig van ám! Most már elmehet, azt mondta az igazgató úr, ugyebár? Igen, igen, tűnjön innét gyorsan, mielőtt megcsókolom a két kezét, így ni *(szinte erőszakosan csókul Blankának kezét, az nem akarja engedni)*, mielőtt letérdelek és a lábait is megcsókolom, ugyebár?

BLANKA *(hátrál)* Eresszen el, Lajos. És arra kelem, ha kérhetem valamire: ha igazán megőriz jó emlékezetében, türtöztesse magát egy kicsit, ne igyék annyit. És vigyázzon Noémire, próbáljon őrangyala lenni. Félttem azt a lányt, és attól tartok, nem segíthetek rajta. *(Kihúzta kezét Lajos kezéből, az ajtóig hátrált; most fejbőlintással köszön az Igazgatónak és kimegy)*

IGAZGATÓ *(tűnődve)* Hát igen, Noémi. Miatta is fő a fejem.

Miért nem veszed feleségül?

LAJOS *(haragosan)* Miért fáj neked Noémi miatt a fejet], és mi közöd az én magánügyeimhez? IGAGZATÓ Noémi megsértette Takácsot, a titkár

elvtárs most fúj, sziszeg, bosszút forral.

LAJOS Mi történt?

IGAZGATÓ Noémi nem mesélte?

LAJOS Nem vagyok a gyóntatója.

IGAZGATÓ *(furcsálkodva, kérdőn néz Lajosra)* Hát

jó, elmondhatom. Takács meglátogatta Varsándy kartársnőt, amikor beteg volt, de Noémi szinte kidobta, a narancsot se fogadta el, amit ajándékba vitt neki. LAJOS *(fokozódó hangerővel)* Hogy ütne bele abba az impotens himringyóba a ménkü! Mit keresett Noé-

minél? Hogy merete odatolni a pófáját? Hát ebben a rohadt porfészekben semmit se számít egy nő becsülete? Azt képzelik az ilyen szemétládák, hogy a magányos lány közpréda, bárki beléje törölheti a cipőjét?

IGAZGATÓ *(csillapítón, bár elégedetten)* Hát ezért mondom, hogy vedd el. Az itteniek szokásait meg nem változtatod, csak az a nő védett, akinek férje van. És azt is megmondhatom, hogy épp te hozod rossz hírbe, ne csodálkozz rajta, ha azt hiszik: ha valaki — már megbocsáss — egy ilyen hétprobás korhelyt szívesen lát, akkor egy nyakkendő üriembernek, pardon, elvtársnak még nagyobb örömmel nyit ajtót.

LAJOS *(fejébe száll a vér, leszáll az íróasztalról)* Hát ide figyelj, te erkölcsöcsész! Én Noémit feleségül is vehetem, de tudom, hogy nem vagyok méltó a saru-szóját megoldani, értetted? Annak a Takácsnak pedig kidekorálok a pófáját, Isten engem úgy segél-jen! *(Lajos kirohan, nyitva hagyja maga után az ajtót)*

IGAZGATÓ *(egy percig némán ül, azután megnyomja a csengőt, a belépő takarítónőhöz)* Hívják vissza Máté tanár urat.

TAKARÍTÓNŐ Úgy elrohant, hogy már senki nem érné utol. Pedig mindjárt becsöngetnek, és órája len-ne a harmadik bében.

Függöny le

Második kép

Szín: Takácsélc lakása, Kispolgári izléssel berendezett szoba: rádió, tévé, alacsony asztal, karosszékek, a kombinált szekrény polcán arannyal díszített gerincű könyvsorozatok. Takácsné — 40 év körüli, sovány, dauerolt hajú, szemüveges asszony, pongyolában — az egyik karos-székben ül, Noémi a másikban; az asztalon két kávécsésze, Takácsné kavargatja a kávéját, Noémi nem nyúl hozzá

TAKÁCSNÉ *(udvariasan)* Igazán sajnálom, de nem tudok segíteni. Soha nem szólok bele az uram dolgaiba.

NOÉMI *(makacsul)* Egy ember életéről van szó, ez nem illetékességi kérdés!

TAKÁCSNÉ Én azt hiszem, túlságosan kiszínezi a fantáziája ezt az egész ügyet. Máté Lajos nem csecsemő, akit pesztrálni kell, és nem mátl fogva iszik.

NOÉMI Mindenki tudja, hogy nemcsak ő iszik, iszik

az igazgató úr is meg a tanácselnök elvtárs is ...

TAKÁCSNÉ Az uram nem iszik, és különben is, az igazgatójuk meg a tanácselnök soha nem feledkezik meg magáról. Máté örülhet, hogy az uram nem csukatta le, ilyen botrány után! Testi sértéssel való fenyegetés, zsarolás ... erre igazán van büntető paragrafus!

NOÉMI Lajos az igazság védelmére kelt, azért ragadtatta el magát. Disznóság, amit Blanka néni^vl csináltak.

TAKÁCSNÉ Én ebbe nem szólhatok bele, de nem félttem a maguk Blanka nénijét. Most aztán annyit ülhet a templomban, amennyit akar.

NOÉMI Én se Blanka néni félttem, hanem Lajost. És Lajos sem Blanka néni félti, csak azt sajnálja, hogy az iskola, hogy a gyerekek elveszítenek egy ilyen kitűnő tanárt, és az igazságot akarja megvédeni.

TAKÁCSNÉ *(sajnálkozva)* Az igazságot! Az az igazság, hogy Blanka néni szépen megüsztá, és Máté Lajos örülhet, hogy csak az állását veszti el.

NOÉMI De hát tessék megérteni, hogy Lajosnak ez nem mindegy! Lajosnak nincs hite, mint Blanka néni^{nek}, illetve ő másban hisz, az igazságban, a szabadságban, a szocializmusban meg effélékben ...

TAKÁCSNÉ *(közbeváág)* Nem válik javára a szocializmusnak, hogy egy ilyen krakéler, korhely szakszer-vezeti titkár működik a város egyetlen középiskolájában!

NOÉMI Ne haragudjék, nem akarok én politizálni, de Lajos élete csakugyan veszélyben van, ő ezt a kirü-

gást nem éli túl, ő nem tud az iskola nélkül élni, ő lelkes történéssz...

TAKÁCSNÉ (*közbevetés*) Ne haragudjék. de ez nem rám tartozik.

NOÉMI De igenis, mindenkire tartozik! Lajos agyon-issza magát, ha nem lép közbe valaki, öngyilkos lesz, a Zagyvába öli magát ...

TAKÁCSNÉ (*kissé gúnyosan*) Nem olyan mély az a Zagyva.

NOÉMI (*félíg sírva*) Ne tréfáljon, az Isten megáldja, hiszen van férje, vannak gyerekei ! A gyerekei életére kérem...

TAKÁCSNÉ (*indulatosan*) Ne merje a gyerekeimet belekeverni ebbe a mocskos ügybe! Igen, kimondom így, ahogy van: mocskos ügy. amivel felkeresett és már egy órája feltart, a saját szennyesét akarja a nyakamba varrni, egy tisztességes családot akar bajba rántani a részeges szeretője érdekében ! Miért nem menti meg maga?

NOÉMI (*kiabálva*) Ne merjen így beszélni. ki jogosította föl rá!? Lajos iszik, az igaz, de tiszta, becsületes ember, és nem vagyok a szeretője, de örülhet az a lány, akit egyszer elvesz! Lajosnak a kisujja is többet ér, mint az egész Takács elvtárs meg az összes pereputtya!

TAKÁCSNÉ (főllál) Hogy beszél az uramról ? Takarodjék innen!

NOÉMI (főllál) Megyek is, mert látom, hogy tévedtem: azt hittem, van szíve! (Az ajtó felé indul) És most azt is megmondom, hogy miért nem az urát kerestem föl, pedig nem akartam beszélni róla. meg akartam kímélni ettől. A drága jó Takács elvtárs ki akart ruccanni hozzám egy kis házasságtörésre, még szerencse, hogy nem voltam egyedül, amikor beállított! Azért annyira pipa Lajosra, Lajos nemcsak Blanka miatt rendezte neki a botrányt, hanem miattam is! Ezért kellett Máté Lajost krónikus részegskédés miatt kirúgni az állásából!

Az utolsó szavakat az ajtóból kiáltja Noémi, Takácsné, elképedve, szótlanul hallgatja; Noémi elrohan, nyitva hagyja az ajtót, Takácsné lassan odamegy, becsukja, azután lassú léptekkel visszamegy az asztalhoz, leül a karosszékebe és kezébe temeti arcát

Függöny le

Harmadik kép

Szín: az igazgatói iroda, egy héttel később. Az Igazgató szokása szerint íróasztalánál ül, e percben teszi le a telefonkagylót. Az ablakon át behallatszik az udvarról a diákok éneke: „Zengjen a dalunk, pajtás, Fákön újul a hajtás, Fogadjuk a tavaszt dallal. Itt van május elseje, Énekszó és tánc köszöntse ...”

Az Igazgató csönget belép a takarítónő

IGAZGATÓ Mária, kérem, ha kicsöngetnek, küldje ha hozzám Varsándy tanárnót. MÁRIA Igenis, igazgató úr.

Az Igazgató fölkel, föl-alá jár, rágyújt, könyvespolcához megy, belelapoz egy könyvbe, a szekrény ajtajára tűzött tanrendet nézi; szemmel láthatólag türelmetlen. Végre megszólal a csengő, az udvarban elhallgat az ének, a tízperc zsidongása váltja fel.

Néhány pillanat múlva kopogás az ajtón, Noémi lép be

NOÉMI Igazgató úr hívatott.

IGAZGATÓ Igen, hogyne. Tessék, foglaljon helyet. Ugye most lyukasórja lesz?

NOÉMI Igen.

Noémi leül az egyik karosszékebe, az Igazgató a másikba. Cigarettaival kínálja

Köszönöm, nem dohányzom.

IGAZGATÓ (óvatosan kerülgeti témáját, fesztelen légkört akar teremteni) Örülök, hogy ilyen szépen rendbe jött az egészsége, nem léptek föl szövedmények.

NOÉMI

IGAZGATÓ Be kell ismernünk, hogy túrhetetlenek a lakáskörülményei. Elhatároztuk, hogy teszünk vala-mit az érdekében. A szakszervezet — hm (krákog) már eddig is próbálkozott, de féltünk, hogy azt ne mondják illetékes helyen: minden szentnek maga felé hajlik a keze, a titkár a saját érdekeit nézi.

NOÉMI (*kifakad*) Nem lehetne mellőzni az ilyen megjegyzéseket?

IGAZGATÓ (*megértően*) Persze, persze... Szóval, az épülő újtelepen előreláthatólag nekünk, pedagógusoknak is kiutálnak három lakást. Így természetesen a magá lakásproblémájának a megoldására is sor kerül.

NOÉMI (*örömmel*) Igazán?

IGAZGATÓ Azt persze nem ígérhetem, hogy külön lakást kap, az nem lenne méltányos, hisz nem garzonlakások, hanem két- és háromszobások épülnek, a családokuk vannak előnyben. De egyik kartársunk hajlandó megosztani magával a kiutalandó lakást, most várják a harmadik babát, így két szoba jár nekik, a harmadikat maga kapja.

NOÉMI (*megütközve*) Albérlet?

IGAZGATÓ Dehogyan. kérem! Teljesen egyenjogú bérlő lesz. Biróékkal nyilván nehézség nélkül megállapodnak a fürdőszobahasználatra vonatkozólag, a konyha pedig; ugye nem érdekes, nem akar főzni magának...

NOÉMI (*kissé gúnyosan*) Persze onnan is eljáratok a kantineba ... csak épp egy kicsit messzi van. És Biróék örülnek ennek a perspektívának?

IGAZGATÓ Tanácsi határozat fogja kiutalni a lakást, nekik is, magának is. Én persze biztosítottam őket, hogy nincs okuk aggodalomra, maga tud alkalmazkodni, és most, hogy... izé ... szóval, hogy nem fogad férfi vendégeket. nem veszélyezteti a lakás bűntényeit!

NOÉMI (*felháborodva*) És még miféle egyenjogúsági ígéreteket tett a nevemben az igazgató úr?

IGAZGATÓ (*csillapítóan*) Csak nyugalom, nyugalom! Ne heveskedjünk. Meg kell mondanom magának, hogy félttem, hátha nem jön meg a tanács jóvá-hagyása, de Takács elvtárs korrekten viselkedett, csodáltam is, azok után, amiket maguk... amit maga művelt.

NOÉMI (*kihívóan*) Miket műveltünk mi, illetve mit műveltem én?

IGAZGATÓ Már ne haragudjék, de ez kicsit erős volt: akkora botrányt csapni, berontani Takácsékhoz, fölidegesíteni azt a szegény asszonyt!

NOÉMI Én nem csaptam botrányt, de lépniem kellett Lajos érdekében.

IGAZGATÓ No de így hátulról, árulkodni a feleségé-nél, nagyon csúnya dolog... Miért nem Takácshoz ment?

NOÉMI Igazgató úr pontosan tudja, hogy miért nem.

IGAZGATÓ Mondja, kislány, nem túlságosan élénk, a fantáziája? A tanácsitkár elvtárs ártatlanul elmegy magához beteglátogatóba, visz fél kiló narancsot...

NOÉMI Már ne is haragudjék, igazgató úr, de a tanácsitkár elvtárs ártatlan szándékairól én többet tudok. Akkor már vagy két hete kujtorgott utánam, levélkéket dugdosott a küszöböm alá, ígérgette, hogy felkeres, fogadjam szívesen, nem bánom meg... Fél kiló narancsra becsült, ennyiért akart megvásárolni!

IGAZGATÓ Semmi esetre se kellett volna beköpnie a feleségének. Takácsné amúgy is olyan ideges, gyomorbeteg ...

NOÉMI De hisz mondtam már, hogy Lajos ügyében akartam tenni valamit.

IGAZGATÓ Kedves Noémi, hagyja már azt a Lajost. Nem érdemli meg, hogy a feje fájjon miatta.

NOÉMI (*hevesen*) Lajos tiszta ember, átlátszó, mint az üveg... és nekem igaz barátom. Az utolsó barátom volt az iskolában, Blanka néni után.

IGAZGATÓ Jó, jó, majd erről is beszélünk ... De szeretném, ha belátna, mekkora hibát követett el Takácsékkal kapcsolatban. Takács nemhogy ellenezte, hanem direkt szorgalmazta a maga lakásügyének az elintézését.

NOÉMI (*gyanakodva*) Szorgalmazta? (Hirtelen megvilágosodással) Szóval rálicitál a korábbi ajánlatára,

azt hiszi, ha a fél kiló narancs nem volt elég, majd az a jó kis társbérlet a Bíróék pelenkái közt levelez a lábamról, ugyebár? *(Foltozódó hangjával)* És Bíróéknak persze a tanácsstítkár elvtárs látogatásai ellen nem lenne kifogásuk, hisz a tanácsstítkár elv-társ az ő lakásügyük elintézését is szor-gal-maz-ta, a tanácsstítkár elvtárs teljesen higiénikus!''?''?

IGAZGATÓ *(csillapítóan)* De Noémi, az Istenért, ne kiabáljon! Nem is tudom, miért nem lehet értelmesen beszélni magával ?!

NOÉMI Mennyi gondolkozási időt ad?

IGAZGATÓ Gondolkozási időt? Míhez?

NOÉMI Hát a lakásajánlatuk elfogadásához.

IGAZGATÓ Itt nincs miről gondolkodni. A lakásokat: július elsején adják át, és akkor kezelik a kastély hátsó szárnyának a restaurálását.

NOÉMI Vagyis kitesznek engem az utcára? Eszi, nem eszi, nem kap mást, a Bíróék pelenkái meg a Takács pacsuliját

IGAZGATÓ *(szavába vág)* Drága Noémi, nagyon kérem, ne lovajja bele magát, higgye el, főlősleges ez az egész izgalom ! Bíróék kedves, megértő emberek. és nem hinném, hogy Takács a történetek után varég maga körül settenkedne, hisz a felesége kérdőre vonta, a szemrehányások özönét zúdította rá ... akármit is hazudott neki 'Takács, én bizony az ő helyé-ben félnék magától, mint a tüztől.

NOÉMI *(letörten)* Nagyon kedves, igazgató úr. IGAZGATÓ Igazán nagyon sajnálom, hogy így fel-izgatta magát, azt hittem. örömhírt közlök magával, és utána nyugodtabban fogadja a rossz hírt.

NOÉMI *(izgatottan)* Miféle rossz hírt?

IGAZGATÓ Lajosról. Máté Lajosról.

NOÉMI *(halkan)* Megtálaták?

IGAZGATÓ Meg.

NOÉMI *(halkan)* Élve vagy holtan?

IGAZGATÓ *(mosolyogva)* No nem. nem kell félni. mondtam én, hogy rossz pénz el nem vész. Nem is kellett olyan nagyon keresni. Eljátszotta ezt az eltűnési színjátékot, mert imád szerepelni, és azt képzelte, ez afféle virtuskodás, hősi gesztus: ő ugyan meg nem várja az elbocsátó végzést, esze ágában sincs befejeznie a tarnevet:: azonnal szedi a sátorfáját, üthetik bottal a nyomát!

NOÉMI De hova ment?

IGAZGATÓ Falura. *(Kis szünet)* Ladányba. Egy fuvarost küldetett be a holmijáért, annál volt a levél. *(Kis szünet)* Nem ő bérelte a fuvarost, hanem leózni, az özvegy kocsmárosné. Illetve már nem özvegy: Lajos hozzá költözött, május elsején esküszik meg . *(Éröltetetten nevet)* Legalább ingyen lesz a pia, ugyebár? *(Kis szünet, halkan)* Ne vegye a szívére.

NOÉMI *(tompán)* Ugyebár. ugyebár, az igazgató úr is ezt mondja, én is ezt mondom ... *(Egyre emeltebb hangon)* Hát ennyi emlék marad egy ember.' után, aki még csak meg se halt? Egy ilyen Milye kérdőszó: ugyebár?

IGAZGATÓ *(kicsit föllélegzik)* Örülök, Noémi, hogy nyugodtan fogadja a hírt.. Nem volt az az ember magához való.

NOÉMI *(monológja beszédhangról erősödik crescendo a kiabálásig)* Nyugodtan fogadom, ez most az igazgató úr legfőbb gondja, ugyebár, nyugodtan, hogy elment a legjobb barátom, nem, nem hagyott el, maguk rúgták ki, mert ember volt, egész ember volt, tiszta ember volt ! ? Ember. aki tanult, aki tanított, aki tudást akart szerezni és osztani a fiataloknak? Akit hódító útjára üres kézzel bocsátott a szegény nép, Benjámin László után szabadon?! A nép fia, akit vezetővé akartak nevelni a kollégiumban, de aztán vétették az apját a kuláklístára. s még örülhetett, hogy megkapta a tanári diplomáját, és ötvenhat után még gimnáziumi állást is kitalpalhatott magának! Ki törődött azzal, hogy mi lakozik abban az emberben, a „piás” Mátéban, hogy mi tört össze benne, amikor utat épített, követ tört, az ötvenes években? Mert Lajost le is csukták. ugye ezt nem tudta? Fegyc volt, internálótáborban ült, mert ő nem énekelt, nem üvöltötte velünk, akkor, negyvennyolcban, bezzeg az igazgató úr ugye üvöltötte, akárcsak

én: „Vesszen Rajk és bandája, kötelet a nyakára, húzd meg ! Húzd meg !”

IGAZGATÓ Noémi, kérem, ne kiabáljon, meghallják a tanáriban!

NOÉMI *(egyre jobban ordít)* Persze, hogy meghallják, és az a legnagyobb baj, mert ezek a kollegák a tanáriban nem ismerik a történelmet, nem élték át, ugyebár? Ezek lapítanak, viasszal tömik be a fülüket, és senki nem olvasztja ki, mert a történelem-tanárr. elment, kirúgták az egyetlent, aki ismerte a történelmet!

IGAZGATÓ *(be akarja fogni Noémi száját)* Hallgasson, mert mentőket hívatok!

NOÉMI *(hirtelen felnevet)* Ne higgye, hogy ezzel megijesz. Nem tehet velem semmit, ha kedvem tartja, kiállok az ablakba és úgy kiabálok, hadd halija az egész iskola, az egész város! *(Nyugodtabban)* Csak miattuk nem teszem, az egyerekek miatt. Ne veszítsék el az utolsó illúziójukat, az utolsó tanárukat, aki-nak ők a fontosak, aki csakugyan tenni akart értük valamit.

IGAZGATÓ Akart? Miért múlt időben mondja?

NOÉMI *(tompán)* Mert nem tudom, itt maradok-e. Nem tudom, mitévő legyek. *(Józanul)* Az én túróképességemnek is van határa.

IGAZGATÓ Hova akar menni ?

NOÉMI Még nem tudom. Talán ... Pestre. Talán csoda történik. Talán Férjhez megyek. Talán felkötöm magam.

IGAZGATÓ *(ijedten)* Noémi!

NOÉMI Igazgató úr mondta, hogy nem kapok gondolkozási időt. *(Felnevet)* Ne féljen, történhet csoda. Jöhet egy távirat ... vagy egy fuvaros, Ladányból, ugyebár? *(Fölláll)* Megengedi, hogy elmenjek?

IGAZGATÓ *(faláll)* Noémi, kérem, szedje össze magát! *(Tanácsstalanul)* Megkérem Blankát, hogy beszéljen a fejével ... talán rá jobban hallgat ... ne tartsa szerencsétlenségnek, ami javára szolgál . . . meglátja, jót fog tenni a családi légkör, Bíróék rendes emberek ...

NOÉMI *(keserűen nevet, az ajtóban)* Majd én elmegyek Blankához, ha kedvem tartja, igazgató úr. Nem Mell annyira megaláznia magát, vagy képmtutatóskodnia ... úgy látszik, csakugyan nem tanult semmit Máté Lajostól.

Noémi sarkon fordul, ki akar menni az ajtón, de hirtelen megjelenik a takarító, kezében távirat

MÁRIA Távirat jött Varsándy tanárnőnek. *(Átnyújtja)* NOÉMI *(örömmel)* Nekem?

IGAZGATÓ *(mosolyogva)* Máris előidézte a csodát? NOÉMI *(lassan bontogatja)* Budapestről ... *(Átfut tekintetével a szövegen; halkan)* Nagyszerű.

MÁRIA *(csodálkozva)* Nem jó hír?

NOÉMI *(nyugalmat erőltet magára)* Dehogynem. Beáta barátnőm is május elsején esküszik. Mint Máté Lajos.

Függöny le

UTÓJATÉK

Szín: Noémi szobája, olyan, mint a darab kezdetén. Mielőtt fölmenne a függöny, hallani, hogy fiatal hangok éneklük: „Sej, a mi lobogónkat fényes szellők fújják ...” Amikor a függöny fölmege, a szoba közepén áll az ifjúsági kórus: mondjuk, négy fiú és négy lány, ugyanazok, akik az első felvonás végén. Előttük, kissé jobbra, Blanka néni áll és vezényel

BLANKA *(vezényelve)* Bátorabban ! *(Együtt énekl velük)* „Sej, szellők, fényes szellők, fújjátok, fújjátok, Holnapra megforgatjuk az egész világot.” Még egy-szer! „Hol-nap-ra megforgatjuk az egész világot.” Jól van, most elmehettek! Gyülekezés háromkor a temető kapujánál.

A kórus kimegy, Blanka egyedül marad; föl-alá jár, hátramegy Noémi bóröndjéhez, rakosgat benne, becsuk-ja a bóröndöt, közben az előbb énekelt dal dallamát dúdolja.

Kopogás, kinyílik az ajtó: Beáta és Imre lép be

BEÁTA (*bátortalanul*) Jó napot kívánok.
IMRE (*a szavába vágva*) Kezicsókolom.
BLANKA (*megáll, fölneéz*) Jó napot kívánok.
BEÁTA (*Blankához lép, kezét nyújt*) Noémi barátnője vagyok.
BLANKA (*kezét fog vele*) Én is. (Imrének is kezét nyújt)
BEÁTA (*magyarázón*) A férjem.
BLANKA Tessék, jöjjenek beljebb. (*Leveszi Noémi bőröndjét a székekről, a földre állítja, a falhoz; a székeket beljebb húzza, hellyel kínálja a vendégeket*)

Beáta és Imre leül a székekre, Blanka a hokkedlire, háttal az asztalnak

BEÁTA (*halkan*) Mi történt?
BLANKA ígérte, ígérte, végül megtette.
BEÁTA De miért?
BLANKA Elfogyhat az ember ereje, ha nem merit egy biztos erőforrásból.
BEÁTA (*elszoruló torokkal*) Hogyan... ?
BLANKA Tudja, a tornát is ő tanította. Kötélhúzó versenyt terveztek a majálisra. Azt a kötelet hozta haza.
BEÁTA És hol?
BLANKA A padlason. (*Kis szünet*) Én találtam meg, az igazgató értem küldött, amikor eltűnt. Rögtön orvosért szaladtam, de már késő volt.
BEÁTA És ki döntötte el, hogy hamvasztás lesz? BLANKA Ő akarta. Végrendeletet írt, mindent elrendezett. Épp annyi pénz volt a takarékkönyvén, hogy fedezni lehetett belőle. Senkitől sem akart elfogadni semmit.
BEÁTA Maga küldte a táviratot?
BLANKA Ezt az egy címet találtam, gondoltam, szól a többieknek. A kollégistáknak. (*Kis szünet*) LAJOST is értesítettem.
BEÁTA Az a legszörnyűbb, hogy Pesten mindenki azt mondta, akivel csak találkoztam: ez várható volt, előre látható volt.
BLANKA (*kicsit felemeli hangját*) Az a legszörnyűbb, hogy a magányos nő prédája minden mocskos férfinak, vagy legalábbis a mocskos nyelveknek. És a magányos ember prédája a saját lidérceinek.

Kintről megint felhangzik a „Sej, a mi lobogónkat”, de közbeváág egy hangszóróból a skandálás: „Vesszen Rajk és bandája...”; ez utóbbi fölerősödik, elnyomja az éneket. Nyílik az ajtó, Lajos jön be, odamegy Blankához, Blanka föláll; Lajos átöleli a vállát.

Beáta és Imre is föláll, lassan odamennek Blankáékhoz, közben a hangszóróból szövegrészletek hallatszanak, előbb az Igazgató hangja (az ének és a skandálás elenyészett): „A munka ünnepe alkalmából kitüntetjük kiváló tanerőinket: lemegy Blanka sokéves fáradságos munkájáért ezer forint jutalmában ...” Itt félbeszakítja a következő szöveg, esetleg Takács elutárs hangján: „Örömmel jelentjük, hogy a Városi Tanács VB Lakásosztályának 39,'1964. sz. végzése alapján több lakást utaltak ki a helyi. gimnázium tanárainak: Biró András több gyermekes családapának, valamint Varsánd y Noémi...”

A hangszóró hirtelen. elhallgat, mintha kikapcsolnák a rádiót. Beáta szólal meg, halkan, maga elé suttog

BEÁTA Na ti magyar anyák ...

IMRE Tessék ?

BEÁTA (*mindhármuk felé fordulva*) A. Badacsonyt másztuk meg egyszer, tán hat évvel ezelőtt. A rodostói turistaházban aludtunk. Noémi folyton ezt mondogatta, a mondatai közé szúrta ... Mert vala-milyen iskolai kirándulással jött együtt a hajón, lányok voltak, a tanárnőjünkkel. És azok szölongat-tuk így egymást ... nem lehetett tudni, vezércikk volt-e vagy igazgatói záróbeszéd, a leendő magyar anyák buzdítására ... magyar anyák, szálljatok ki, magyar anyák, gyertek vacsorázni ...

IMRE (*csalódottan*) Azt hittem, még egyszer elénekeljük. itt, mi négyen ...

LAJOS (*csendesesen, belső indulattal*) Márpedig csak az merészelje, aki igazán megtett mindent, hogy megforgassa.

IMRE (*kérdően*) Az egész világot?

BLANKA (*megcsókolja Beátát*) Legfőbb ideje lenne, hogy megforgassátok.

A háttérben zenekar játszhatja a „Fényes szellők”-et, szöveg nélkül, míg lemegy a függöny

Felelős kiadó: Siklósi Norbert, a Lapkiadó Vállalat vezérigazgatója 10 3674
— Pátria Nyomda — Felelős vezető: Vass Sándor igazgató